

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDA EBEVEYN TUTUMLARI İLE
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:

ATILLA TAŞKIN

Danışman:

PROF. DR. SÜLEYMAN ELMACI

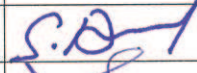

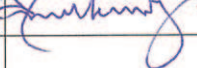
GİRESUN

2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 07.12.2018 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Atilla TAŞKIN'ın Çocuk Hakları Konusunda Ebeveyn Tutumları İle Ortaokul Öğrencilerinin Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi başlıklı tezini incelemiş olup aday 11/01/2019 tarihinde, saat 11.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Serkan DOĞANAY	
Üye	Prof. Dr. Süleyman ELMACI	
Üye	Dr. Öğr. Ü. Can EKİZ	
Üye		
Üye		

ONAY

11/01/2019

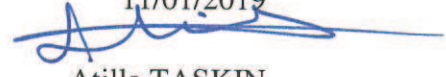
Doç. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Çocuk Hakları Konusunda Ebeveyn Tutumları İle Ortaokul Öğrencilerinin Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11/01/2019

Atilla TAŞKIN

ÖNSÖZ

Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ortaokul öğrencilerinin çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modellerinden ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır.

Ebeveynlere ve öğrencilere uygulanan ölçeklerden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri ile ebeveynlerin çocuk hakları tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Toplam beş bölümden oluşan bu araştırmanın birinci bölümünde problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, araştırmanın sınırlılıklarına, varsayımlara, tanımlara ve kısaltmalara; ikinci bölümde alanyazına, üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine; dördüncü bölümde bulgular ve yorumlara; beşinci bölümde ise elde edilen bulgular neticesinde ulaşılan sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Tez çalışmam süresince engin hoşgörüsü ve anlayışı ile desteğini her zaman yanımda hissettiğim, çalışmanın planlanmasında ve yürütülmesinde değerli fikirleri ile rehberlik eden danışman hocam Sayın Prof. Dr. Süleyman ELMACI'ya teşekkür ederim. Çalışmama görüş ve önerileri ile önemli katkılarda bulunan değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Serkan DOĞANAY ve Sayın Dr. Öğr. Ü. Can EKİZ'e ve Sayın Doç. Dr. Zihni MEREY'e teşekkürlerimi sunarım.

Akademik hayata adım atma konusunda beni cesaretlendiren, desteklerini ve güvenini asla esirgemeyen, tez çalışmam süresince zamanını sıkça aldığım, bitmez tükenmez sabrıyla ve ilgisiyle çalışmamın neticelenmesinde büyük emeği olan amcam, Dr. Öğr. Ü. Necdet TAŞKIN'a en kalbi şükranlarımı sunarım.

Bir teşekkürü de geniş aileme etmek istiyorum. Başta dedem, babaannem, annem ve babam olmak üzere ismini burada zikredemediğim ailemin her bir ferdine ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım. Destekleri, verdikleri güven ve duydukları itimat ile her zaman en büyük dayanak noktam olan kıymetli ailemin her bir ferdi; iyi ki varsınız...

Hasan Basri & Miraç Efe
ve tüm dünya çocuklarına...

ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDA EBEVEYN TUTUMLARI İLE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada, çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ortaokul öğrencilerinin çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Van ili İpekyolu, Edremit ve Tuşba ilçelerine bağlı okullarda öğrenim görmekte olan ve random yöntem ile belirlenmiş 240 ortaokul öğrencisi ile bu öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilere ve ebeveynlerine uygulanmak üzere iki farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla Zöğ (2008) tarafından geliştirilen “Çocuk Hakları Ölçeği” ile ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını saptamak amacıyla Yurtsever Kılıçgün (2009) tarafından geliştirilen “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerinin cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ve aile gelirlerine göre farklılaşmadığı, buna karşın ebeveynlerinin medeni durumuna ve devam ettikleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ebeveyn yaşına, eğitim durumuna, mesleklerine, gelir durumlarına ve medeni durumlarına göre değişmemektedir. Bununla birlikte araştırmada öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri ile ebeveynlerin çocuk hakları tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiş dolayısıyla bu iki değişken arasında bir neden-sonuç ilişkisinden söz edilememektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Ebeveyn, Çocuk Hakları.

**INVESTIGATION OF THE RELETIONSHIP BETWEEN
THE ATTITUDES OF PARENTS WITH AWARENESS
LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS
ABOUT CHILDREN RIGHTS**

ABSTRACT

In this study, the relationship between parental attitudes towards children's rights and perceived levels of children's rights in terms of various variables was investigated. In this study, which was prepared to determine the relationship between the attitudes of parents towards children's rights and children's awareness of children's rights, relational screening model was used from general survey models of quantitative research methods. The sample of the study consists of 480 students, 10-14 years old students attending state schools of Ministry of National Education in Tusba, Ipekyolu and Edremit districts of Van province during the 2016-2017 academic year. Two different measure ment tools were used for the students and their parents. "Child Rights Scale" developed by Zög (2008) was used to determine students' awareness of children's rights. "Parent Child Rights Attitude Scale" developed by Yurtsever Kılıçgün (2009) was used to determine the attitudes of parents towards children's rights.

As a result of the research, it is seen that children's rights level does not differ according to gender, parental education level and family income, while their parents differ significantly according to their marital status and the class variable they continue. In addition, parents' attitudes towards children's rights do not change according to parental age, education, occupation, income status and marital status. However, there is no statistically significant relationship between the children's rights awareness level of the students and the children's rights attitudes of parents. Therefore, a causal relationship between these two variables can not be mentioned.

Key Words: Child, Parent, Child Rights

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İTHAF	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar DİZİNİ	IX

BİRİNCİ BÖLÜM**GİRİŞ**

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM**ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ**

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	7
2.1 Çocuk Kavramı.....	7
2.2. Çocuk Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	10
2.3. Çocuk Hakları.....	10
2.3.1. Çocuk Hakları Kavramı.....	10
2.3.1.1. Yaşam Hakkı.....	10

2.3.1.2. Gelişme Hakkı.....	11
2.3.1.3. Korunma Hakkı.....	11
2.3.1.4. Katılım Hakkı.....	11
2.4. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	12
2.5. Çocuk Hakları İle İlgili Sözleşme ve Bildiriler.....	14
2.5.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi	14
2.5.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	15
2.5.2.1. Sözleşmenin Temel İlkeleri.....	16
2.5.2.1.1. Çocuğun Yüksek Yararının Korunması İlkeleri.....	16
2.5.2.1.2. Ayrım Gözetmeme İlkesi.....	17
2.5.2.1.3. Yaşama ve Gelişme Hakkı İlkesi.....	18
2.5.2.1.4. Çocuğun Görüşlerine Saygı Duyulması (Katılım Hakkı) İlkesi.....	19
2.6. Türkiye'de Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	19
2.6.1. Türk Çocuk Hakları Bildirisi.....	20
2.7. İlgili Araştırmalar	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3. YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırma Modeli.....	29
3.2. Evren	29

3.3. Örneklem.....	29
3.4. Veri Toplama Süreci	29
3.4.1. Veri Toplama Araçları.....	30
3.4.1.1. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği.....	30
3.4.1.2. Çocuk Hakları Ölçeği.....	31
3.5. Verilerin Analizi.....	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	33
4.1. Örnekleme oluşturan çocukların demografik özelliklerinin dağılımlarına yönelik bulgular.....	33
4.2. Örnekleme oluşturan ebeveynlerin demografik özelliklerinin dağılımlarına yönelik bulgular.....	35
4.3. Çocuk Hakları Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikleri.....	37
4.4. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler.....	38
4.5. Verilerin normallik testi sonucuna yönelik bulgular.....	39
4.6. Korelasyonlar.....	40
4.7. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre Mann-Whitney-U testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	42
4.8. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının aile durumuna göre Mann-Whitney-U testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	43
4.9. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının devam ettikleri sınıflarına göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	45

4.10. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	47
4.11. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	50
4.12. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	52
4.13. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının okula giden kardeş sayısına göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	54
4.14. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının aylık gelir durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	56
4.15. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının çocuk yaş durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	58
4.16. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının ebeveyn yaş durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	59
4.17. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının ebeveyn doğum yeri durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	61
4.18. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının ebeveyn eğitim durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	62
4.19. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının meslek durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	64
4.20. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının aile gelir durumuna göre Kruskall-Wallis-H testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	66
4.21. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının çocuk cinsiyet durumuna göre Mann-Whitney-U testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	68
4.22. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının medeni durumuna göre Mann-Whitney-U testi sonuçlarına yönelik bulgular.....	69

BEŞİNCİ BÖLÜM**SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	71
5.1. Sonuçlar.....	71
5.2. Tartışma.....	75
5.3. Öneriler.....	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	90
Ek 1. Çocuk Hakları Ölçeği İzin Yazısı ve Ölçek	90
Ek 2. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği İzin Yazısı ve Ölçek.....	94
ÖZGEÇMİŞ.....	99

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Örneklemi oluşturan çocukların demografik özelliklerinin dağılımları.....	39
Tablo 2. Örneklemi oluşturan ebeveynlerin demografik özelliklerinin dağılımları...	41
Tablo 3. Çocuk Hakları Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler.....	43
Tablo 4. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler..	44
Tablo 5. Verilerin normallik testi sonucu.....	45
Tablo 6. Korelasyonlar.....	46
Tablo 7. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre Mann-Whitney-U testi sonuçları.....	48
Tablo 8. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının aile durumuna göre Mann-Whitney-U testi sonuçları.....	49
Tablo 9. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının devam ettikleri sınıflarına göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	51
Tablo 10. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	53
Tablo 11. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	56
Tablo 12. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	58
Tablo 13. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının okula giden kardeş sayısına göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	60
Tablo 14. Öğrencilerin çocuk hakları ölçeği puanlarının aylık gelir durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	62
Tablo 15. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının çocuk yaş durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	64
Tablo 16. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının ebeveyn yaş durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	65
Tablo 17. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının ebeveyn doğum yeri durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	67
Tablo 18. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının ebeveyn eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....	68

Tablo 19. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının meslek durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....70

Tablo 20. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının aile gelir durumuna göre Kruskal-Wallis-H testi sonuçları.....72

Tablo 21. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının çocuk cinsiyet durumuna göre Mann-Whitney-U testi sonuçları.....74

Tablo 22. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanlarının medeni durumuna göre Mann-Whitney-U testi sonuçları.....75

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları üzerinde durulacaktır.

1.1. Problem Durumu

Doğum ile birlikte başlayıp 18 yaşına kadar süren yaşam evresini kapsayan çocukluk geçmişten günümüze dek toplumların ilgi duyduğu, farklı bilim alanlarınca çeşitli boyutlarda ele alınan bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluk yaşam zincirinin biyolojik ve psikolojik kökenli doğal ve değişmez halkalarından biri olarak ifade edilebilir. Çocuk ve çocukluk kavramları arasında net bir ayırım olmasa da alanyazında bu iki kavram farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Karadağ (2013) çocuk ve çocukluk kavramlarını, çocuğu kültürel aktarımda varlık olarak bir yaşam dönemi, çocukluğu ise o döneme özgü özellikleri kapsayan bir olgu olarak tanımlamaktadır. Gerek değişik toplumlarda, gerekse de aynı toplumun farklı kesimlerinde farklı tarih evrelerinde değişik anlamlar taşıyan çocukluk kavramı toplumsal bir kavram olup başka toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlerden etkilenmektedir (Tan, 1989). Bu etkilenme bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Bilimsel alandaki ilerlemeler, insan hakları konusunda yapılan çalışmalar ve gelişimsel bakış açısının ortaya çıkması ile çocuğa ait tanım ve kavramlar tarih içerisinde değişime uğramıştır. Özellikle gelişimsel bakış açısının getirdiği kazanımlar çocuk ve çocukluk kavramına çok önemli katkılar sağlamıştır. Çocuğa yönelik bakış açısında ciddi değişimler meydana getirmiştir. Daha sonra bu değişim hukuki metinlere de girmeye başlamıştır. Süreç içerisinde hukuksal alanda çocuklara yönelik çeşitli düzenlemeler ortaya çıkmıştır (Sağlam ve Aral, 2017).

Çocukların yetişkinlerden farklı bir birey olduğu ve doğuştan birtakım haklara sahip olduğu düşüncesinin kabul görmeye başlaması ile birlikte çocuk hakları kavramı gündeme gelmiştir. Oldukça geniş bir anlamı ihtiva eden çocuk hakları en genel anlamıyla çocukların sahip olduğu yetki ve kazanımları ifade eder.

Çocuk hakları, kanunlara ve normlara bağlı olarak, tüm dünya çocuklarının doğuştan sahip olduğu hakların hepsini kapsayan evrensel bir kavramı ifade eder (Uçuş,2013). Çocuk hakları kavramı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile evrensel bir değer kazanmış ve bunun bütün dünya çocukları için genel geçer bir yetki-kazanım olduğu vurgulanmıştır. Kişilere, ailelere, kurum, kuruluş ve hükümetlere sorumluluklar getiren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959), kendisinden sonra ilan edilecek olan ve çocuk hakları açısından daha ayrıntılı düzenlemeler içeren Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye (1989) temel olmuştur (Museyeva, 2013). Çocukların Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan ve doğuştan kazandığı bu haklarını bilmesi ve kullanması; onları öğrenmesi ve tanınması ile mümkün olacaktır. Çocuklara bu hakları tanıttırarak ve öğretecek olanlar ise temelde ebeveynler ve eğitim ortamlarıdır. Burada okuldan önce, çocuğun ilk eğitimlerini aldığı aile ortamına dolayısıyla ebeveynlere büyük bir görev düşmektedir. Ebeveynlerin temelde insan haklarının farkında olması, özelde ise çocuk haklarını bilmesi, çocuk hakları konusunda olumlu tutuma sahip olması ve kendilerinden sonra gelen nesillere bunları aktarması çocuk haklarının bilinmesi ve öğretilmesi açısından son derece önem arz etmektedir.

Ebeveynlerin yanı sıra eğitim-öğretim ortamları olan okulların da çocuk haklarına yönelik bilgilerin çocuklara aktarımında önemli rolleri vardır. Çocuklara bu bilgilerin aktarımında şüphesiz sosyal bilgiler dersi kritik bir öneme sahiptir. Günümüzde dördüncü sınıftan başlayıp yedinci sınıfa kadar bir ders olarak okutulan sosyal bilgiler dersi müfredatında çocuk haklarına ilişkin kazanımlar yer almaktadır. Dördüncü sınıfta yer alan Etkin Vatandaşlık ünitesinin birinci kazanımı "Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir." şeklindedir. Bununla birlikte beşinci sınıf birinci ünitesi olan Birey ve Toplum ünitesinin dördüncü kazanımı "Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir." ile altıncı üniteye yer alan "Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar." kazanımları sosyal bilgiler dersinin çocuk haklarının kazandırılmasında önemini ortaya koymaktadır.

Çocuk haklarına gösterilen ilgi gerek Türkiye'de gerekse dünya genelinde son yıllarda giderek artmıştır. Ancak hâlâ çocuk haklarının bilinirliğine ve uygulanmasına yönelik olarak ciddi anlamda eksiklikler mevcuttur. Gerek ülkemizde

gerekse de uluslararası literatürde çocuk hakları konusunda yapılan araştırma, yazılan kitap ve yapılan yayın sayısı oldukça kısıtlıdır. Ülkemizde ilgili alan yazın incelendiğinde özellikle ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile 10-14 yaş grubundaki ortaokul öğrencilerinin çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmış çalışmalardan söz edilse de sayıları oldukça azdır. Bununla birlikte çocukların çocuk haklarını farkındalık düzeylerine ilişkin çalışmalar olsa da bunların da sayısı sınırlıdır. Bu bağlamda çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile çocukların çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin ne olduğu incelenmeye değer olup, bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, ebeveynlerin çocuk hakları konusundaki tutumları ile ortaokul öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır;

- Anne babaların çocuk hakları konusundaki tutumları ile ortaokul öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- Anne ve babaların çocuk hakları tutumları nasıldır?
- Anne ve babaların çocuk hakları tutumları çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
- Anne ve babaların çocuk hakları tutumları çocuğun devam ettiği sınıfa göre farklılaşmakta mıdır?
- Anne ve babaların çocuk hakları tutumları eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Anne ve babaların çocuk hakları tutumları aile gelirini tanımlama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

- Anne ve babaların çocuk hakları tutumları medeni durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları ne düzeydedir?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları devam ettikleri sınıflarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları anne-babalarının öğrenim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları aile geliri durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları okula giden kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin çocuk hakları farkındalıkları ebeveyn medeni durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma Türkiye'de ebeveyn çocuk hakları tutumlarını etkileyen değişkenlerin neler olabileceğine ilişkin bilgilerin edinilmesi, ailelerin çocuk hakları konusuna dikkatlerinin çekilmesi, ülkemizde yapılacak çocuk hakları araştırmalarına örnek oluşturması, ortaokul öğrencilerinin çocuk haklarını ne düzeyde bildiklerinin belirlenmesi ve buna göre eylem planlarının hazırlanması açısından önemlidir.

Ulusal ve uluslararası ilgili alanyazın incelendiğinde, anne babaların çocuk hakları konusundaki tutumları ile çocuklarının çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Oysaki anne babaların çocuk hakları konusundaki tutumları ile çocuklarının çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını ortaya koymayı amaçlayan

çalışmalara ihtiyaç vardır. Ebeveynlerin ocuk hakları konusundaki tutumları ile çocuklarının ocuk hakları farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Türkiye’de herhangi bir araştırmaya rastlanılmaması bu yöndeki araştırmaların yapılmasını daha da anlamlı kılmaktadır. Bu yönüyle araştırma, alana kuramsal katkı sunmanın yanında anne baba ve ğretmen gibi uygulayıcılara uygulamalarında pratik katkı sunma, araştırmacılara da yapacakları araştırmalarında kaynaklık etme potansiyeline sahiptir. Araştırmadan elde edilen bulgular, mevcut sosyal bilgiler eğitim programları ile btnleştirilebilecek ya da alternatif bir modelin parçası olabilecek ocuk hakları destek programları geliştirmekte yol gösterici olarak da kullanılabilir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada;

- Ebeveyn ocuk hakları tutumlarının ölçek yardımıyla ile ölçülebileceği,
- Ebeveyn ocuk hakları tutumlarının bazı değişkenlere göre farklılık gösterebileceği,
- 10-14 yaş aralığındaki çocukların ocuk hakları konusundaki farkındalıklarının ölçek aracılığıyla ölçülebileceği,
- 10-14 yaş aralığındaki çocukların ocuk hakları konusundaki farkındalıklarının bazı değişkenlere göre farklılık gösterebileceği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Van ili Tuşba, İpekyolu ve Edremit ilçelerindeki 10-14 yaş aralığındaki ortaokul öğrencileri ve onların ebeveynleriyle,
- Ölçeklerden elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

ocuk: 18 yaşına kadar ki yaşam süreci içerisinde bulunan insan.

Hak: Hak kavramı insanın beşer olması nedeniyle bir kısmına doğuştan sahip olduğu ve bir kısmını ise daha sonra elde ettiği bir takım yetki ve kazanımları tanımlar. Hak hürriyetin somutlaştırılmış biçimidir (Zğ, 2008).

Çocuk Hakları: Akyüz (2000) çocuk haklarını “çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararları” olarak tanımlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı toplumlarda bir takım etkenlerden dolayı farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlar toplumların sosyo-kültürel, ekonomik, inanç gibi yapılarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Toplumların bu yapılarındaki değişikliklerden kaynaklı çocuklara toplumların ilgisi de toplumdan topluma değişmektedir. (Smidt, 2006)'e göre çocuk ve çocukluk kavramları zaman, mekân ve çeşitli durumlara göre değişim göstermektedir. Çocukluk denen kavramı ifade eden bu süre bu kavramı kullanan bilim alanlarınca farklılık arz etmektedir. Farklı bilim alanlarınca farklı tanımlamalar yapılsa da “çocuk” kavramını en genel anlamıyla Çocuk Hakları Sözleşmesi 1. maddesinde tanımlandığı şekliyle “Daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” olarak tanımlayabiliriz. İnsanın doğumu ile başlayıp ergenliğe geçişi arasındaki döneme çocukluk dönemi denmektedir (Merey, 2012). Başlangıcı doğum anı olarak kabul edilirken bitişi konusunda bilim alanlarına göre farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlar çocukluğun ne kadar sürdüğüne, yetişkinden ayıran kendine has doğasına, çocukluğun anlamına ve önemine göre değişim gösteren farklılıklardır (Uçuş, 2013).

Çocuk kavramının tanımında bazı toplumlarda yaş faktörü dikkate alınırken, bazılarında ise yasal, biyolojik ve yerel ölçütler kullanılmaktadır. Bebeklik doğal bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Ancak çocukluk için aynı şey ifade edilmemektedir. Çocukluk göreceli bir sosyo-kültürel kavram olarak daha çok kabul edilmektedir. Sosyal ve tarihsel bir bakış açısına sahiptir. Dolayısıyla diğer sosyal kavramların benzeri olarak bir takım norm ve değerlere bağlıdır (Akyüz 2000; Elkind, 2001; Akyüz, 2012). Toplumların çocuğa bakış açıları, ona biçtikleri rol ve verdikleri değer çocukluk algılarını belirlemiştir. Doğan (2000)'a göre sonuç olarak çocukluk geleneksel kültürlerde sabit ve değişmez bir dönemi ifade etmediği gibi bugünkü anlamda evrensel bir anlama da sahip değildir (akt. Uçuş, 2013).

2.2. Çocuk Kavramının Tarihsel Gelişimi

Çocuğun tarihi, insanlığın tarihi ile özdeştir. Ancak, “çocukluğun” kendine özgü bir döneme yerleştirilmesi toplumsal anlamda çok daha geç bir dönemin ürünüdür. Çocuk, geçmişten günümüze toplumların ilgi duyduğu bir varlıktır. Fakat bu ilginin kapsamı ve niteliği toplumdan topluma değişmektedir. Bu değişkenliğin temel sebepleri olarak toplumların sosyo-ekonomik yapıları, kültürel öğeleri, toplumda çocuğa biçilen rol ve toplumların yönetimsel yapıları sayılabilir.

Orta Çağ'da günümüzde kabul gören düşüncedeki gibi bir çocukluk anlayışından söz etmek olası değildir. Çoğunlukla herhangi bir sosyal statüye sahip olmayan, ihmal edilen ve istenmeyen bireyler olarak görülen çocuklar için Hristiyanlık inancının etkisiyle doğuştan kötü oldukları düşüncesi hâkimdir. Bununla birlikte bu süreçte “çocukluk” olarak adlandırılan bir dönem de bulunmamaktadır. 6-7 yaşlarına kadar bebek olarak kabul edilen çocukların kendilerine özgü kıyafetleri, yiyecekleri, oyun ve oyuncakları bulunmamaktaydı. Çocuklar bu çağda 7 yaşına kadar bebek, bebeklikten sonra 7 yaşından itibaren ise “küçük yetişkinler” olarak görülürdü. Burada bir çocukluk kavramının olmayışı görülmektedir. Bu yaştaki çocuk, doğrudan yetişkin dünyasına girer ve bu algının bir sonucu olarak çocuklar, yetişkinler gibi davranmaya çalışırlardı (Trawick-Smith, 2014).

Aries (1973)'e göre 17. yüzyıla kadar tamamen bağımsız bir çocukluk kavramının varlığından söz edilemezdi. Orta Çağ dünyasında çocuk kavramından söz edilemeyeşi Aries'in çocukluk kavramı ile ilgili fikirlerinin temelini oluşturmaktadır. Yine (Aries, 1962)'e göre;

"Ortaçağ toplumunda çocukluk fikri yoktu; bu, çocukların ihmal edildiğini, terk edildiğini/ bırakıldığını ya da küçümsendiğini ileri sürmek değildir. Çocukluk fikri, çocuklara yönelik duygusal yakınlık ve ilgi ile karıştırılmamalıdır: (çocukluk fikri) çocukluğun özel bir doğası olduğuna ilişkin bir farkındalığa karşılık gelir ki bu özel doğa; çocuğu yetişkinden, hatta genç yetişkinden dahi, ayırır. Ortaçağ toplumunda bu farkındalık yoktu. Bunun içindir ki çocuk yetişkin toplumuna aitti" (akt: Onur, 2005).

Batı uygarlığında çocuğun kendine özgü bir varlık olduğu anlayışı 17. yüzyıldan itibaren belirmeye başlamıştır. Ancak 18. Yüzyıl boyunca çocukların doğuştan kötü olduğu inancından hareketle onların içindeki şeytani kovmanın ve kilise öğretileri doğrultusunda eğitmenin yetişkinlerin görevi olduğuna inanılırdı. Çocukların katı bir disiplinle eğitilerek iradelerinin kırılması gerektiği inancı vardır. Bununla birlikte sanayi devriminin ardından toplumda meydana gelen değişimle beraber, çocukluğa bakış açısında da değişim yaşanmıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda elde edilen kazanımların yanında sanayileşme ve dünya savaşlarının özellikle çocuklara olan etkisinin, çocuğa yönelik bakış açısının önemli bir noktaya taşınmasına neden olduğu düşünülmektedir (Sağlam ve Aral, 2017). Anne babalar, çocuklarının eğitimiyle geçmişte olmayan titizlikle ilgilenmeye başlamışlardır. Bu değişim, aynı zamanda çocuğun eğitim ve oyununa ilişkin tutumlara da yansımıştır. Çocukluk kavramı geçmişe göre daha insancıl olmaya başlamıştır (Taşkın, 2018).

Çocuklar ile ilgili çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında hızla gelişti. Çocuk gözlemleriyle başlayan çalışmaları, gelişmiş yöntem ve teknikler takip etti. Bunların sonucunda çeşitli teoriler gelişti. Gelişimsel bakış açısı ortaya çıktı. Tüm bu gelişmelerden hareketle 20. yüzyıl, geçmiş yüzyıllara oranla “Çocuk Yüzyılı” olarak kendini göstermiştir. Çocuğun lehine olan bu durum 21. yüzyılda da devam etmektedir. Neredeyse tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çocukluğa bakış açısı değişmeye başlamıştır. Nitekim Ahmet Hamdi Tanpınar bu hususu şöyle vurgulamaktadır (Taşkın, 2018):

“Çocuk asrımızın bir keşfidir... Önümüzde çocuk denen yeni ve mühim bir hadise var... Filhakika (işin aslını söylemek gerekirse) düne kadar biz çocuğa sadece büyüğün küçüğü, eksigi, yetiştirilmesi lazım geleni diye bakardık. Bugün ise, çocuğu ve çocukluğu kendi başına bir mesele ve alem gibi almaya başladık”

Ahmet Hamdi Tanpınar

2.3. Çocuk Hakları

2.3.1. Çocuk Hakları Kavramı

Hak kavramı ile toplumların sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Toplumlar gelişmişlikleri düzeyinde hak kavramının içeriğini doldurabilir ve buna bağlı olarak toplumlarda çeşitli gelişmeler görülebilir. Diğer bir ifadeyle, sosyal ve ekonomik alanda yaşanan değişimler ve gelişmeler yetişkinlerin olduğu gibi çocukların da yaşam standartlarını ve biçimlerini belirlemiştir (Kaya, 2011). Diğer birçok hak gibi çocuk hakları kavramının ortaya çıkması da toplumdaki bu sosyo-ekonomik alandaki değişim ve gelişmelerin bir neticesidir. Çocuk hakları, ahlaki, toplumsal, felsefi ve hukuki boyutları içeren bir kavramdır. Sosyal ve felsefi açısından ele alındığında ana babalara karşı haklar, yetişkin, refah ve korumacı hakları gibi haklar olarak sınıflandırılmaktadır. Hukuksal olarak ise, tüm çocuklara tanınması lazım olan ideal haklar listesini içeren bir kavram olarak çocuk hakları, çocuğun insan olması, bakıma ve ihtimama ihtiyaç duyması nedeniyle doğuştan sahip olduğu hakların bütünü olarak tanımlanmaktadır. Daha da özde ise pozitif hukuk zaviyesinden olaya bakıldığında uluslararası sözleşmelerde ve kanunlarda detayları ile düzenlenen kuralların tümünü kapsadığı anlaşılmaktadır (Kızılırmak, 2015). Çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel olarak sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için, insan haklarının bir parçası olarak hukuki kurallarla korunan haklarıdır (Akyüz, 2000).

2.3.1.1. Yaşam Hakkı

Yaşam hakkı, çocuğun hayatta kalma hakkını ve var olmak için lazım olan sağlık hizmetlerine erişim, asgari düzeyde bir yaşam standardı, barınma ve beslenme gibi temel gereksinimlerini vurgular (UNICEF, 2007). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hiçbir çocuğa işkence gösterilemeyeceğini, aşağılayıcı muamelede bulunulamayacağını ve herhangi bir cezaya maruz bırakılmayacağını bildirir. Sözleşmede ayrıca çocuğa işlediği suçtan dolayı 18 yaşından küçük olanlara idam cezası verilemeyeceği yer almaktadır. Yaşama hakkı en genel anlamıyla çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığını muhafaza edebilmesine olanak sağlanması ve birtakım etkenlerle varlığının bozulmasını engellenmesi olarak ifade edilebilir ve

çocuğa bulunduğu ortamda, insan olarak varlığını istediği şekilde geliştirebilme olanaklarının verilmesini gerekli kılar (Akyüz, 2012).

2.3.1.2. Gelişme Hakkı

Gelişme hakkı çocukların eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, kültürel faaliyetlere katılım hakkı, din, vicdan ve ifade hürriyeti gibi haklarını kapsar. Ancak yaşama hakkının sağlanması ile elde edilebilecek olan gelişme hakkı, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve fiziksel becerilerinin olabildiğince geliştirilmesini hedefler.

2.3.1.3. Korunma Hakkı

Çocukların her türlü ihmal, istismar ve sömürüden korunmaları anlamına gelen korunma hakkı, mülteci çocuklar için özel koruma, çalışan çocuklar için güvenceler, herhangi bir istismar veya sömürüye maruz kalmış çocukların korunması ve rehabilitasyonu gibi konuları ele almaktadır (UNICEF, 2007). Korunma hakkı, şiddete maruz kalan çocukların korunması, çocuk işçiliğinin engellenmesi, çocuğun her türlü istismardan korunması, bağımlılıkla mücadele edilmesi gibi konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardır.

2.2.1.4. Katılım Hakkı

Çocukların toplum içerisinde aktif bir rol oynayabilmeleri, görüşlerini ifade etme ve yaşamlarını etkileyen konularda söz sahibi olmalarına olanak sağlayan haklarıdır. Katılım hakkı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinde şu şekilde yer almaktadır;

“Görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini ifade etme hakkı vardır.”

“Çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak görüşlerine önem verilmelidir.”

“Çocuğu ilgilendiren adli ya da idari işlemlerde çocuğun doğrudan ya da temsilci aracılığı ile dinlenmesine fırsat verilmelidir.”

Sözleşme'nin, düşüncesini özgürce açıklama hakkı, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkı, özel yaşama saygı hakkı ve kitle iletişim araçlarına ve diğer bilgi kaynaklarına erişim hakkına ilişkin maddeleri de çocuğun katılım hakkı ile ilgilidir (Akyüz, 2012).

2.4. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Çocukların ve çocuk haklarının korunması düşüncesi, çocuklar arasında dil, din, ırk, renk, millet, dini inanç ve düşünce gözetmeksizin, çocuklara karşı insanların sorumlu olduğu fikri ile başlamıştır (İnan, 1968).

Aristo'nun yaşadığı döneme kadar Eski Yunan'da, çocukların öldürülmesine karşı herhangi bir ahlaki veya yasal sınırlama bulunmamaktaydı. Aynı dönemlerde Roma'da ise babalar çocukları üzerinde sınırsız haklara sahiptiler ve babaların çocukları üzerindeki egemenlikleri tartışılmazdı. Bu dönemde baba çocuğunu dilediği gibi cezalandırabilir, alıp satabilir, sakat bırakabilir, hatta öldürebilirdi (Yörükoğlu, 1992).

Çocuk hakları ilk olarak dini kurumların gündeme aldıkları yaygın olarak düşünülmektedir. Zira genelde çeşitli dinlerin özelde ise semavi dinlerin kutsal metinlerinde ve kitaplarında çocukların korunması ile ilgili farklı kurallar bulunmaktadır (Altunya, 2003). Hıristiyanlıkla birlikte Hıristiyan toplumunda merhamet ve şefkat duygusu ile muhtaçlara yardım etme düşüncesi oluşmaya başladı. Bu durum yetişkinlerin çocuklara yönelik insanlık dışı muamelelerinde zamanla değişim meydana getirmiştir (Yörükoğlu, 1992). İslam dini, çocuk hakları konusunda oldukça hoşgörülü bir tutuma sahiptir. Hatta denilebilir ki çocuk hakkı tabirini ilk kez kullanan İslam peygamberidir. Örneğin bazı hadislerde; “çocuğun babası üzerindeki hakkı” diye başlar. İslam dini çocuk hakları konusunda pek çok ciddi ilkeye sahiptir. Sözelimi, çocuğun malını koruyup arttırmayı gözetir. Ergenliğe kadar olan kazancından babası dâhil hiç kimse yararlanamaz. Çocuğun yaşam hakkı garanti edilmiştir. Savaş dâhil hiçbir koşulda öldürülemez. Yetim ve öksüzlere kardeşçe davranmayı, mal varlıklarına kesinlikle el sürmemeyi kendi müntesiplerine emreder (Canan, 2016).

Çocukların evrensel anlamda tanınmış hakları olduğu düşüncesi oldukça yeni bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Worsfold, 1974). Çocukların korunması ile ilgili çalışmalar, 1900'lü yılların başında çocukların fuhuş pazarına çıkarılmalarını engelleme çabalarıyla başlamıştır. Çocukların fabrikalarda, madenlerde ve gece işlerinde ucuz işçi olarak çalıştırılmalarını önleme çabaları ise 20. yüzyılın başına denk gelmektedir (Balo, 2005). 1900-1950 yılları arasında gerçekleşen birinci ve ikinci dünya savaşının olumsuz etkileri çocuk hakları ile ilgili gelişmeleri hızlandırmıştır. Zira savaşlardan ve onları izleyen olaylardan kaynaklanan sahipsiz, evsiz-barksız, evlilik dışı çocuklar ve onların çok sayıda sorunları ortaya çıkmıştır. Doğal olarak bunları konu alan farklı nitelikte çalışma yürütülmüştür.

Çocuk haklarının korunması, 20. yüzyılın başlarında ortaya atılmış bir düşüncenin ürünüdür. Ancak bu dönemdeki çalışmaların kökenleri 1400'lü yılların sonlarına dayanmaktadır. O dönemde Filozof Vites, çocukların korunması ile ilgili çeşitli eğitim ilkelerinden söz eder. Her ne kadar söz konusu ilkeler hukuksal ilkeler olmasa da son kertede önemli ilkelerdir. 1700'lü yılların sonlarında Pestalozzi, sosyo ekonomik düzeyi düşük çocukların dezavantajlı durumlarına dikkatleri çeker. Çocukların anne babaları tarafından sıcak aile ortamında eğitilmelerini önerir (Akyüz, 2000).

Çocukların ya da haklarının korunmasına yönelik ilk gerçekçi adımlar 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde atılmıştır. Bu bildiri çocuk haklarının korunması konusunda uluslararası alanda yeni adımlar atılmasına ön ayak olmuştur. Bu bildiriden sonra Türk Çocuk Hakları Bildirisi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi ulusal ve uluslararası birtakım bildiriler ve sözleşmeler yayınlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar içerisinde en kapsamlı olan ve uluslararası alanda en fazla destek gören çalışma ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Birleşmiş Milletlere üye olan bütün devletlerin imzaladığı bu sözleşme ile birlikte çocuk haklarının korunması yasalarca güvence altına alınmıştır.

2.5. Çocuk Hakları İle İlgili Sözleşme ve Bildiriler

2.5.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi

Birinci dünya savaşından sonra patlak veren siyasi ve toplumsal sorunlarda en çok etkilenen kesim şüphesiz ki her savaştan sonra olduğu gibi yine çocuklardı. Savaş sonrası bu süreçte çocuklara olan ilgi önceki dönemlere göre kısmen artmış ve çocuk haklarının korunmasına yönelik uluslararası düzeyde ilk adımlar atılmıştır. Bu adımlardan biri de daha sonra Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ilham kaynağı olacak 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi'dir. "Uluslar Arası Yardım Birliği"nin çabaları ve "Uluslar Arası Kadınlar Meclisi"nin girişimleriyle Milletler Cemiyeti 26 Eylül 1924 yılında 5 maddeden oluşan "Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi"ni yayınlamıştır (Kızılırmak, 2015). Bu bildirge de; çocukların doğal gelişimine olanak sağlanması, çocukların beslenmesi, tedavi edilmesi, aileleri tarafından terk edilmiş çocukların her türlü istismara karşı korunması ve eğitilmeleri gerektiği belirtilmiştir. 1924 Cenevre Beyannamesi çocukların yaşama, gelişme, korunma haklarının içeren bu 5 maddelik bildirgeyi imzalayan ülkelerden biri de Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bildirge bir önsöz ve 5 maddeden oluşmaktadır. Bildirgenin önsözünde "Tüm ulusların erkek ve kadınları, insanlığın ırk, uyruklu ve din ayrımı gözetmeksizin sahip olduğu en iyi şeyi çocuğa vermekle yükümlü bulduklarını Cenevre Bildirisi denilen bu Çocuk Hakları Bildirisi ile tasdik ederler." ifadeleri yer almaktadır. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin maddeleri 5 tanedir. Bunlar;

"1. Vücutça ve ruhça tabii bir gelişme her çocuğun hakkıdır."

"2. Aç çocuk doyurulmalı, hasta çocuk bakılıp tedavi edilmeli, zihinsel olarak geri kalmış çocuk imkânı derecesinde ilerletilmeli, sapkın davranışlar sergileyen çocuk doğru yola getirilmeli, öksüz ve kimsesiz çocuklar kabul ve bakım görmelidir."

"3. Sıkıntı ve zorunluluk zamanlarında ilk yardım çocuğun hakkıdır."

“4. Çocuk kendi hayatını kazanmaya, geçimini sağlamaya yetenekli hale getirilmeli fakat aynı zamanda her türlü sömürüye ve istismara karşı korunmalıdır.”

“5. Çocuk etkin insan sevgisi ile eğitilmelidir. Aynı şekilde her çocuğun mutlu ve huzurlu bir çocukluğu olmalıdır.”

Bu bildirge, her milletin yetişkinlerinin, çocukların çok yönlü gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için görevleri olduğunu deklere eden ilk uluslararası belgedir. İlk belge olmasından dolayı da önemlidir (Yurtsever, 2009, Tunç, 2008, Yörükoğlu, 1992, Pascal ve Bertram, 2009).

2.5.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

20 Kasım 1989’da, Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi kabul etmiştir. Bu sözleşme devletlerin imzaladığı ve onayladıktan sonra yasal olarak uymaları gereken uluslararası bir antlaşmadır (Unicef.org). Sözleşme, çocukların fiziksel, mental, sosyal, ahlaki ve ruhsal gelişimlerine cevap verebilmek amacıyla yönelik bir sözleşmedir (Kurt, 2012). Çocukların, medeni, siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik haklardan yararlanmaları amacıyla kaleme alınan bu sözleşme, günümüzde Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri ve Somali dışındaki 191 ülke tarafından kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler sistemi dâhilinde en geniş katılımı olan antlaşmadır. Çocukların korunması için evrensel standartları belirleyen sözleşme, çocukların durumlarını iyileştirmeyi hedef alan programlar için bir hukuki çerçeve oluşturmaktadır (Merey, 2013). Bunun yanında sözleşmenin evrensel düzeyde çocukların korunduklarını ve özgürce seslerini duyurabildiklerini garanti altına alan bir yapısı vardır (Alaimo, 2002, akt.Ataman, 2015). Sözleşme’nin amacı, çocukların korunması için evrensel ilkeler belirlemek, onları her türlü ihmal, istismar ve kötü muamelelere karşı korumaktır. Bunun yanında sözleşme, çocukların potansiyellerinin ve yeteneklerinin gelişmesini sağlayacak programlar için bir çerçeve oluşturmak amacıyla da gütmektedir (Akyüz, 2000). Sözleşmeye göre, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yaşama,

korunma, sağlık hizmetleri gibi çeşitli hakları vardır. Ayrıca, çocukların tam potansiyellerine erişmelerine yardımcı olacak eğitim, oyun, spor, görüşlerini ifade etme özgürlüğü ve kendilerini ilgilendiren konularda kararlara katılma gibi hakları da vardır. Bütün çocukların aynı haklara sahip olduğunu ve bütün hakların birbirine bağlı ve eşit derecede önemli olduğunu vurgulayan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 54 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmede yer alan haklar yaşama hakkı, korunma hakkı, gelişme hakkı ve katılım hakkı olmak üzere dört gruba ayrılmıştır.

2.5.2.1. Sözleşmenin Temel İlkeleri

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenip 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi dört temel ilke üzerinde kurulmuştur. Bu ilkeler Çocuğun Yüksek Yararının Korunması, Ayrım Gözetmeme, Yaşama ve Gelişme Hakkı ve Çocuğun Görüşlerine Saygı Duyulması olarak bilinir.

2.5.2.1.1. Çocuğun Yüksek Yararının Korunması İlkesi

Madde 2

“1.Taraf Devletler, bu Sözleşme’de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana–babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.”

“2. Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayrıma veya cezaya

tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.”

Çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuksal bakımlardan korunması ve geliştirilmesi ile ilgili olan çocuğun yüksek yararı ilkesi Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde ele alınmıştır. Çocuğun yüksek yararı ilkesi çocuğun güvenliği kavramı ile aynı anlamdadır. Buna göre, çocuk, maddi, manevi, ekonomik ve hukuksal bakımlardan sağlıklı ve dengeli biçimde gelişebilme olanaklarına sahip kılınmışsa hakları ve güvenliği korunmuş olur. Çocuk Hakları Sözleşmesi, kamusal ya da özel kurumların bütün etkinliklerinde çocuğun yüksek yararının korunması doğrultusunda hareket etmesini zorunlu kılar ve çocuğun sağlıklı gelişimini çocuğun güvenliğinin en önemli unsuru olarak kabul eder. Çocuğun yüksek yararı ilkesi, toplumda çocukların gereksinimlerinin öncelikle ele alınmasının ve çocuk dostu toplumlar oluşturmanın ön koşuludur.

2.5.2.1.2. Ayrım Gözetmeme İlkesi

Madde 3

“1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.”

“2. Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.”

“3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.”

Çocuk Hakları Sözleşmesi, sözleşmeyi imzalayan devletlerin çocuk haklarını kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin ve anne ve babalarının sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka düşünceler gibi nedenlerle hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulamayı benimser. Bu durum İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin tüm insanlar eşittir ilkesi ile örtüşür.

2.5.2.1.3. Yaşama ve Gelişme Hakkı İlkesi

Madde 6

“1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.”

“2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.”

Çocuk Hakları Sözleşmesi, her çocuğun yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve taraf devletleri çocuğun yaşamını ve gelişimini güvence altına almakla yükümlü tutar. Yine sözleşme, temel yaşama hakkının ötesinde çocuğun fiziksel ve sosyal gelişimi ve çocuğun toplumda özgür bir birey olarak yaşamını sürdürmesi için taraf devletlerin gerekli önlemleri almasını gerekli kılar.

2.5.2.1.4. Çocuğun Görüşlerine Saygı Duyulması (Katılım Hakkı) İlkesi

Madde 12

“1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.”

“2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.”

Çocuk Hakları Sözleşmesi, belirli bir görüş oluşturma yeteneğine sahip her çocuğun, kendini ilgilendiren konularda görüşlerini serbestçe ifade edebilmesi, bu görüşlere yaşı ve olgunluk derecesi göz önüne alınarak gereken önemin verilmesini temel alır.

2.6. Türkiye'de Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

1936 yılı I. Balkan ve 1938 yılı II. Balkan Kongreleri Türkiye'nin katıldığı çocukların korunmasına ilişkin ilk uluslararası çalışmalardır (Yurtsever, 2009, Zöğ, 2008).

Türkiye'de çocuk haklarıyla ilgili en önemli gelişme Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabulüdür. Türkiye sözleşmeyi 14 Eylül 1990'da imzalamış, 9 Aralık 1994'de 17, 29, 30. maddelerine anayasa ve Lozan Antlaşması çerçevesinde çekince koyarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde onaylamıştır. Sözleşme 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak 4058 sayılı yasa olarak yürürlüğe girmiştir.

2.6.1. Türk Çocuk Hakları Bildirisi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi'nin ışığı altında Türk Çocuk Hakları Bildirisi hazırlandı. Bu bildiri 28 Haziran 1963 günü UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edildi. Bildiri toplam 6 maddeden oluşmaktadır. Bildiride genel anlamda eğitim hakkı, çocukların korunması için hayata geçirilmesi hedeflenen yasal düzenlemeler, çocuk sağlığı ve bakımı gibi konuları kapsamaktadır. Türk Çocuk Hakları Bildirisi'nde ayrıca devletin ve ailenin çocuklara karşı sorumluluklarını ve yükümlülüklerini içermektedir. Bildiride yer alan maddeler şunlardır;

“İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi, özel her kurum, her yurttaş bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlülüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.”

“16 yaşından önce hiç bir çocuk resmi öğrenimden alıkonularak özel işlerde çalıştırılmaz. Hiçbir şekilde sömürülemez.”

“Her ana baba çocuğuna bakmak, onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam etmeyen, edemeyenlerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için devlet kurslar açar. Ana babanın yeterli olmadığı durumlarda bu görev çocuğun birinci derece yakın akrabalarına ve devlete düşer.”

“İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyenler, edemeyenler için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurlardan çocukların yararlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, belediye başkanlığı ve muhtarlar işbirliği yapmakla yükümlüdür.”

“Sakat ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, yaşama zorluğu çeken çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi yaşamlarını kazanacak derecede başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri ana baba ile birlikte devletin ve bu amaçla kurulmuş örgütlerin ödevidir.”

“Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır.”

2.7. İlgili Araştırmalar

Merey, Kuş ve Karatekin (2013)'in yapmış oldukları “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Çocukların Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlardan Korunma Hakkına Yer Verilmesi Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında; sosyal bilgiler ders kitaplarında çocukların kitle iletişim araçları yoluyla bilgi edinme hakkı ve zararlı yayınlardan korunma hakkı konusuna ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler ders kitaplarında çocukların bilgi edinme hakkının, çocukların zararlı yayınlardan korunma hakkından daha fazla yer verilmiş olduğu tespit edilmiştir.

Deb ve Mathews (2012) çalışmalarını, 300 Hindistanlı anne-baba ve öğretmenin çocuk hakları konusundaki düşünce, tutum ve bilgilerini öğrenmek ve bazı seçilmiş hakların gerçekte koruma altında olup olmadığı konusunda fikirlerini almak amacıyla yapmışlardır. Çalışmanın örnekleme 150 anne baba ve 150 öğretmenden oluşmuştur. Katılımcılar orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden kişilerdir. Katılımcılara çocuk hakları ile ilgili tutum, bilgi ve bakış açılarını öğrenmek amacıyla anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anne-baba ve öğretmenlerin çoğunun çocuk haklarına karşı olumlu baktıkları ortaya konmuştur. Ancak katılımcıların % 25'inin çocukların ifade özgürlüğü hakkına sahip olmasını desteklemediği de bulunmuştur.

Topsakal (2012) yaptığı araştırmada; eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin üniversitedeki hakları ile ilgili bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Van YYU Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan ve tabakalı-aşamalı örnekleme yöntemi ile farklı programlardan random olarak seçilen 538 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada katılımcılara veri toplama aracı olarak “Öğrenci Hak Bilgisi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin hak bilgi düzeylerinin iyi düzeyde olduğu bulunmuştur.

Ersoy (2011), tarafından yapılan “İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları” adlı araştırmanın amacı, farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını, öğrendiği kaynakları ve karşılaştıkları sorunları belirlemektir. Araştırma, bir il merkezinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin öğrenim gördüğü üç ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin haklarına ilişkin algıları ve öğrendiği kaynaklar ve karşılaştıkları sorunlar sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmaktadır. Alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler temel yaşam ve gelişim ile korunma haklarını, üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler de katılım haklarını dile getirmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu haklarını okuldan öğrenmiştir. Ayrıca alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler, ailede ve okulda düşüncelerini açıklayamadıklarını dile getirmişlerdir.

Kaya (2011) “Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri” konulu bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nin İlköğretim Bölümü ve Türkçe Öğretmenliği bölümünün 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 492 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonunda, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını belirtmiş, katılım hakkına ise önemli haklar arasında sıralamada yer vermemişlerdir.

Torun (2011), “Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi” başlıklı deneysel desende bir araştırma yürütmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 27’si deney grubu, 29’u kontrol grubunda olmak üzere 56 ilköğretim beşinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Deney grubuna oyunla desteklenmiş çocuk hakları öğretimi yapılmış, kontrol grubuna ise mevcut programın dışında bir müdahale programı uygulanmamıştır. Araştırmada öntest-sontest, deney-kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Başarı testi ve Kepenekçi (2006) tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış olan “Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” nicel veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Söz konusu ölçek, uygulama

öncesi, uygulama sonrası ve uygulama bitiminden bir ay sonra da kalıcılık testi çalışma grubuna uygulanmıştır. Bununla birlikte araştırmada deney grubuna oynatılan her oyundan sonra günlük yazdırılarak nitel veri de elde edilmiştir. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: Deney ve kontrol gruplarının öntest çocuk haklarına yönelik tutumları ve akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Sontestte ise hem çocuk haklarına yönelik tutumları hem de akademik başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Kalıcılık testinde ise iki grup arasında anlamlı düzeyde bir fark ortaya çıkmamıştır. Her ne kadar anlamlı fark çıkmasa da nitel verilerden hareketle deney grubundaki çocukların süreç içerisinde daha keyifli oldukları görülmüştür.

Cherney (2010) yaptığı araştırmada, anne babaların çocuk haklarıyla ilgili düşünce ve algılarını ortaya koymayı ve çocukların özerklik hakkı gelişimini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Amerika Birleşik Devletlerinin orta batısındaki şehirlerde yaşayan 10-16 yaş arası 47 ergen ve onların ebeveynleri oluşturmuştur. Katılımcılarla yapılan görüşmeler yoluyla veriler elde edilmiştir. Ayrıca ebeveynlere, “Yetişkin Gözüyle Çocuk Hakları” ana başlıklı 40 küçük hikâyeden oluşan durumlar sunulmuştur. Ebeveynlerin bu durumlara verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Bu şekilde anne babaların çocuklarıyla sorun yaşadıkları kişisel görünüm, özerklik, cinsel tercihler, siyasete katılım toplumsal sorumluluk, aile, ekonomi, çalışma ve eğitim gibi konular hakkındaki görüşlerini almak amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, ebeveynler, çocuklarının mevcut sahip oldukları haktan daha fazlasına sahip olmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Babalar, annelerden daha az çocuklarının özerklik hakkını savunmaktadırlar. Kronolojik yaş ilerledikçe karar verme süreçlerinde büyük çocuklar daha farklı akıl yürütme stratejilerine başvurumaktadırlar. Anne babalar, bireysel eğilimlerle ilgili olarak yeterince etkili olmadıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan anne-babaların ahlaki davranış ve düşüncelerle ilgili olarak çocuklarının üzerinde daha fazla etki ve yaptırıma meyilli oldukları ortaya konmuştur.

Washington (2010) çalışmasında, ailelerin çocuk hakları konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemeyi, 5-6 yaş grubunda okul öncesi eğitime devam eden çocukların kendi haklarının farkındalıklarını ortaya koymayı ve sonuçlar doğrultusunda “Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitim Programı” hazırlamayı

amaçlamıştır. Kocaeli-Darıca, İstanbul-Şişli, İzmir-Balçova ve Manisa-Merkez'deki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullara devam eden 5-6 yaş grubu çocukları ve bu çocukların aileleri örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırma kapsamında “Çocuk Hakları Eğitimi Aile Ölçeği” ve “Çocuk Hakları Eğitimi Çocuk Soru Listesi” geliştirilmiştir. Bu iki ölçek de 285 kişiye uygulanmıştır. Aile Ölçeği'nin amacı, ailelerin çocuk hakları ile ilgili görüş, bilgi ve yargılarının neler olduğunu tespit etmek ve bu doğrultuda ortaya çıkan sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Çocuk Soru Listesi ise çocukların verdiği cevaplara göre programın çocuklar üzerindeki etkiliğini ortaya çıkarmaktadır. Deney ve kontrol grubu oluşturularak, deney grubundaki çocukların ailelerine 4 ay boyunca “Çocuklar ve Çocuk Hakları” konulu eğitim verilmiştir. Aynı şekilde deney grubundaki çocuklara da 4 ay boyunca “Çocuk Hakları” konulu etkinlikler uygulanmıştır. Ailelere “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” uygulanmış ve program sonrasında anne-babaların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde ilk duruma göre anlamlı bir farklılık görülmüştür. Program öncesinde ailelerden bazıları çocuk haklarının bilinmesine gerek görmezken, program uygulandıktan sonra yapılan son test sonuçlarına göre deney grubunun tamamı sözleşmenin bilinmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiş, kontrol grubunda tam tersi görüşte olan ailelerin bulunduğu saptanmıştır. Uygulanan program sonrası, deney grubundaki çocukların çocuk hakları konusunda farkındalık kazanıp çocuk haklarının ne demek olduğunu öğrendikleri, düşüncelerini istediği şekilde dile getirme haklarının olduğunu öğrendikleri, arkadaşlarının haklarına saygı duymaları gerektiğini, engelli de olsa tüm çocukların eşit ve aynı haklara sahip olduğunu öğrendikleri belirtilmiştir.

Yurtsever (2009), tarafından yapılan “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezinde amaç anne ve babaların çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını ve bu tutumları etkileyen değişkenleri ortaya koymaktır. 6-14 yaş grubu çocuğu olan ailelere araştırmacı tarafından geliştirilen “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” uygulanmış ve sonuçlar bazı değişkenler açısından analiz edilmiştir. Araştırma İstanbul ili genelinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullara devam eden 6-14 yaş grubu çocuğu olan ebeveynler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum

Ölçeği'nin geliştirilmesinde 680 anne ve 680 baba olmak üzere 1360 ebeveynden elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmada ise 642 anne ve 642 baba olmak üzere 1284 ebeveynden elde edilen veriler kullanılmıştır. "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği", 63 maddeden oluşan 5 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçek, anne ve babaların çocuklarının haklarına ilişkin tutumlarını "Bakım ve Korunma" ve "Kendi Kendine Karar Verme" olmak üzere iki temel faktör altında değerlendirmektedir. Aile ve çocuğa ilişkin bazı değişkenlerin anne ve babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarına etkisinin incelendiği araştırmanın sonucunda; anne ve babaların çocuklarının hakları konusunda çocuğun cinsiyetine bağlı olarak farklı tutumlar benimsedikleri; kız çocuğu olan hem annelerin hem de babaların "Bakım ve Korunma"dan yana tutum sergiledikleri; erkek çocuğu olan babaların "Kendi Kendine Karar Verme"den yana tutum sergiledikleri; anne ve babaların çocuklarının yaşları küçüldükçe "Bakım ve Korunma"dan yana tutum sergiledikleri; babaların çocuklarının yaşları büyüdüğü "Kendi Kendine Karar Verme"den yana tutum sergiledikleri; birden çok çocuğu olan hem annelerin hem de babaların "Bakım ve Korunma"dan yana tutum sergiledikleri; tek çocuk sahibi babaların "Kendi Kendine Karar Verme"den yana tutum sergiledikleri; annelerin "Kendi Kendine Karar Verme"den yana tutumunda çocuğun cinsiyetinin, yaşının ve sahip olunan çocuk sayısının anlamlı bir fark yaratmadığı; anne ve babaların eğitim durumunun yükselmesiyle ve aile gelirlerinin artmasıyla "Bakım ve Korunma"dan yana tutum sergiledikleri; ebeveyn otorite tiplerinin ebeveyn çocuk hakları tutumları üzerinde etkisi olduğu; serbest ve yetkici anne ve babaların "Bakım ve Korunma"dan yana tutum sergiledikleri; yetkili anne ve babaların "Kendi Kendine Karar Verme"den yana tutum sergiledikleri görülmüştür.

Zöğ (2008), "Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki" adlı yüksek lisans tezinde, genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada çocuk haklarının kişilik hakları, korunma hakları, sosyal haklar, eğitim hakları ve sağlık hakları alt boyutlarını algılama düzeylerinin, değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ve çocuk hakları alt boyutlarının kendi aralarında ve akademik başarıları arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının ortaya konulması

amaçlanmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen “Çocuk Hakları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2007–2008 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Beyoğlu ilçesindeki resmi genel liseler ve meslek liselerinde okuyan 840 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin çocuk haklarının varlığına ait algılarının, genelde ve kişilik hakları hariç, tüm alt boyutlarda “çoğu zaman”, kişilik haklarında ise “her zaman” düzeyinde ortaya çıkmıştır. Araştırmada ayrıca okul türü, cinsiyet, baba öğrenim durumu ve anne öğrenim durumu değişkenlerine göre gruplar arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı farklar bulunmuştur. Tüm alt boyutların kendi aralarında pozitif yönlü olumlu bir fark ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte kişilik ve korunma hakları ile not ortalamaları arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde pozitif yönlü bir fark ve yine kişilik ve korunma hakları alt boyutları ile zayıf sayıları arasında negatif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Gömleksiz ve Kan (2008), “Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği programında öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri ile Fen ve Matematik Alanlar ile Sosyal Alanlar Tezsiz Yüksek Lisans Programı’na kayıtlı öğrencilerin demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla, Gözütok (1995) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Demokratik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının demokratik tutumları öğrenim gördükleri programa, cinsiyetlerine, anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktayken, öğretmen adaylarının ailelerinin gelir düzeyleri değişkenine göre demokratik tutumları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Ancak, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri tezsiz yüksek lisans öğreniminde bulunan öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Fen Matematik Alanlar Tezsiz Yüksek Lisans Programı’nda öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri, Sosyal Alanlar Tezsiz Yüksek Lisans Programı’nda öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Fazlıoğlu (2007) tarafından yapılan araştırma ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve yöneticilerin, özel yaşamlarında ve okul ortamında, Çocuk Hakları Sözleşmesi maddelerinin varlığını ne ölçüde kabul ettiklerini ve uyguladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin, çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyi kıdemlerine göre değişmektedir. Öğretmenlerin çalışma süreleri arttıkça yani kıdemleri yükseldikçe hakların değeri düşmektedir. Bunun yanı sıra öğretmen ve yöneticilerin, çocuk hakları bilinç düzeyleri arasında herhangi bir farklılık yoktur. Alt sosyo-ekonomik bölgelerde çalışan öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyi sosyo-ekonomik açıdan yüksek bölgelerde çalışanlara göre düşüktür.

Özyıldırım (2007), “Ankara İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Katılım Hakkını Kullanma Durumlarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” isimli tez çalışmasında ilkokul öğrencilerinin katılım hakkını kullanma durumlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini ve önerilerini saptamayı amaçlamıştır. Tarama modelindeki araştırmanın evrenini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları dâhilinde bulunan 542 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 9359 sınıf öğretmeni oluştırmakta iken örnekleme olarak ise 358 sınıf öğretmeni bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre ilköğretim okulu öğrencilerinin katılım hakkını kullanma boyutuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinde kıdem, sınıf ve okul mevcudu, okulun bulunduğu sosyo-ekonomik-kültürel çevre değişkenlerine göre farklılık bulunmaktadır. Okul mevcudunun ortalama bir sayıya sahip olması durumunda öğrencilerin katılım hakkını daha fazla kullandıklarını ortaya koyan araştırma ayrıca üst sosyo-ekonomik-kültürel çevrede bulunan okullardaki öğrencilerin katılım hakkını daha fazla kullandıkları sonucuna da varmıştır.

Kepekçi (2006), “Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları” adlı araştırmasında Türk üniversitelerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ölçmek ve incelemek için geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirme amacıyla Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde öğrenim gören 283 öğrenci ve Ziraat Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan 67 ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine geliştirmiş olduğu “Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çocuk haklarına yönelik tutum konusunda daha olumlu tutum sergilediklerini

ortaya koyan araştırmaya göre eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin de ziraat fakültesinde öğrenim gören öğrencilere göre ocuk haklarına yönelik daha olumlu tutum gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Yapılan bu araştırma da elde edilen bir diğer sonuç ise sınıf düzeyinin ocuk haklarına yönelik tutumlarda bir etkisinin olmadığı, ancak niversite eğitiminde insan hakları ile ilgili eğitim alan öğrencilerin ocuk haklarına yönelik tutumları bununla ilgili eğitim almamış öğrencilere göre daha olumlu olduğudur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ve değerlendirilmesi işlemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmanın temel amacı, anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumları ile 10-14 yaş arasındaki çocukların çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Tarama modelleri temelde var olan durumu olduğu gibi ortaya koymayı amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2013).

3.2. Evren

Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Van ili Tuşba, İpekyolu ve Edremit ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda öğrenim gören 10-14 yaş grubu öğrenciler ile bu öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır.

3.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Van ili İpekyolu, Edremit ve Tuşba ilçelerine bağlı okullarda öğrenim görmekte olan ve random yöntem ile belirlenmiş 240 ortaokul öğrencisi ile bu öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada anne babaların çocuk hakları konusundaki tutumları ile 10-14 yaş arasındaki çocukların çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılandırılmış, geçerlik-güvenirlilik

çalışması yapılmış ölçekler kullanılmıştır. Örnekleme oluşturan çocuklara ve ebeveynlerine, "Kişisel Bilgi Formu, "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği" ile "Çocuk Hakları Ölçeği" testleri bireysel olarak uygulanmıştır.

3.4.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından anne babalar ve çocuklar için ayrı ayrı geliştirilen sosyo-demografik bilgileri edinmeyi amaçlayan "Kişisel Bilgi Formu, Yurtsever Kılıçgün (2009) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği" ile Zöğ (2008) tarafından geliştirilen "Çocuk Hakları Ölçeği" kullanılmıştır.

3.4.1.1. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği

Bu araştırma da 10-14 yaş grubundaki öğrencilerin ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Yurtsever Kılıçgün (2009) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 6-14 yaş arası çocuğu olan 743 anne ve 743 babanın katıldığı bir çalışma sonucunda geliştirilmiştir. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının "Bakım ve Korunma", "Kendi Kendine Karar Verme" ve "Devlet Güvencesi ve Desteği" olmak üzere üç temel faktör altında değerlendirildiği bu ölçek 63 maddeden oluşmaktadır. Kendi Kendine Karar Verme alt boyutu 25 maddeden oluşurken Devlet Desteği ve Güvencesi alt boyutu 23 maddeden ve Bakım ve Korunma alt boyutu ise 15 maddeden meydana gelmektedir. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği 5 dereceli likert tipi bir ölçektir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'nin güvenilirliği araştırmacı tarafından yapılan Cronbach Alfa analizinde 0,95 iken çalışma grubunda yapılan Cronbach Alfa analizinde ise 0,91 çıkmıştır. Bu sonuç ölçme aracının güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Üç faktörlü Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'nin her faktörü için araştırmacı tarafından Cronbach Alfa analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda Bakım ve Korunma Faktörü'nün Cronbach Alfa katsayısı 0,75; Devlet Güvencesi ve Desteği Faktörü'nün Cronbach Alfa katsayısı 0,84 ve Kendi Kendine

Karar Verme Faktörü'nün Cronbach Alfa katsayısı 0,85 çıkmıştır. Elde edilen bu sonuçlara göre ölçme aracı güvenilir bir ölçme aracıdır.

3.4.1.2. Çocuk Hakları Ölçeği

Çocuk haklarına ilişkin ebeveyn tutumu ile 10-14 yaş grubundaki çocukların çocuk haklarına ilişkin algıları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada kullanılan ikinci veri ölçme aracı Zöğ (2008) tarafından geliştirilen Çocuk Hakları Ölçeği'dir. Ölçek 861 öğrencinin katıldığı bir çalışma sonucunda geliştirilmiştir. 34 maddeden oluşan ölçek beş boyuttan meydana gelmektedir. Bunlar; Kişisel Haklar Boyutu (4 madde), Korunma Hakları Boyutu (12 madde), Sosyal Haklar Boyutu (3 madde), Eğitim Hakkı Boyutu (11 madde) ve Sağlık Hakkı Boyutu'dur (4 madde). Çocuk Hakları Ölçeği 5 dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin madde numaraları şu şekildedir;

Kişisel Haklar: 1 -5 -6 -7

Korunma Hakları: 8 -9 -10 -12 -24 -25 -26 -27 -28 -29 -30 -31

Sosyal Haklar: 2 -3 -32

Eğitim Hakkı 14 -15 -16 -17 -18 -19 -20 -21 -22 -23 -33

Sağlık Hakkı 4 -11 -13 -34

Çocuk hakları ölçeğinin maddeleri arasındaki korelasyonu belirlemek için yapılan analiz sonucunda Cronbach Alfa değeri $\alpha=.941$ olarak hesaplanmıştır. Güvenilirliği belirlemek üzere yapılan diğer analizlerde de Spearman Brown değeri .799 ve Guttman değeri de .798 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlere bakılarak ölçeğin istatistiksel olarak güvenilebilir olduğunu söylemek olanaklıdır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, istatistik paket programına aktarılmış, verilerin analizinde yüzde, frekans, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler gibi betimsel istatistik yöntemlerine, hipotez testlerine ve Spearman'srho Korelasyona başvurulmuştur. Elde edilen verilerin normal dağılım

gösterip göstermediğine ilişkin olarak Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Veriler, normal dağılım göstermemektedir. Bunun sonucunda da fark analizlerinde parametrik testler yerine non-parametrik testlere başvurulmuştur. Bağımsız ikili gruplarda Mann-Whitney U-testi, çoklu gruplarda ise Kruskal Wallis-H testi ve çözümlene sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan anlamlı farkın kaynağını belirlemek amacıyla da Mann-Whitney U-testi kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıkta anlamlılık düzeyi olarak ($p<0,05$) olarak kabul edilmiştir. Elde edilen bulgular, ilgili ulusal ve uluslararası alan yazın ışığında tartışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde ölçme araçları aracılığıyla elde edilen verilerin analizine ve yorumlarına yer verilmiştir. Çocuk Hakları Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'nden elde edilen bulgular tablolara aktarılıp yorumlamaları yapılmıştır.

Tablo 1. Örneklemi Oluşturan Çocukların Demografik Özelliklerinin Dağılımları

		N	%
Cinsiyet	Kız	131	55,0
	Erkek	107	45,0
	Toplam	238	100
Sınıf	5	76	31,7
	6	60	25,0
	7	49	20,4
	8	55	22,9
	Toplam	240	100
	Baba Öğrenim durumu	Okuryazar değil	29
İlkokul		64	27,1
Ortaokul		92	39,0
Lise		37	15,7
Üniversite ve üstü		14	5,9
Toplam		236	100
Anne öğrenim durumu	Okuryazar değil	95	40,1
	İlkokul	64	27,0
	Ortaokul	65	27,4
	Lise ve üstü	13	5,5
Aile durumu	Toplam	237	100
	Birlikte	228	95,4

	Ayrı	11	4,6
	Toplam	239	100
	1	6	2,5
	2	16	6,8
	3	55	23,3
	4 ve üstü	159	67,4
Kardeş sayısı	Toplam	236	100
	1	20	8,5
	2	78	33,2
	3	68	28,9
	4 ve üstü	69	29,4
Okula giden kardeş sayısı	Toplam	235	100
	0-1000	94	46,1
	1001-2500	68	33,3
	2501-4000	28	13,7
	4001 ve üstü	14	6,9
Aylık gelir		234	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %55'i (131) kız, %45'i (107) ise erkektir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %31,7'si 5. sınıf, %25,0'ı 6. sınıf, %20,4'ü 7. sınıf ve %22,9'u 8. sınıf öğrencisidir. Araştırmaya katılan çocukların babalarının %12,3'ü okuryazar değilken, %27,1'i ilkökul, %39,0'ı ortaokul, %15,7'si lise ve %5,9'u üniversite düzeyinde eğitim durumuna sahiptir. Çocukların annelerinin ise %40,1'i okuryazar değilken, %27,0'ı ilkökul, %27,4'ü ortaokul, %5,5'i ise lise ve üstü düzeyinde eğitim aldıkları görülmektedir. Aile gelir

durumuna bakıldığında ise çocukların %46,1'i 0-1000 ₺, %33,33'ü 1001-2500 ₺, %13,7'si 2501-4000 ₺ ve %6,9'u 4001 ₺ ve üstü bir geliri olan bir ailede yaşamaktadırlar.

Tablo 2. Örnekleme Oluşturan Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımları

		N	%
Çocuk Yaş	10	16	6,9
	11	52	22,4
	12	67	28,9
	13	44	19,0
	14	53	22,8
	Toplam	232	100
Çocuk Cinsiyet	Kız	133	55,6
	Erkek	106	44,4
	Toplam	239	100
Ebeveyn yaş	20-30	39	16,5
	31-40	111	46,8
	41-50	62	26,2
	51-60+	25	10,5
	Toplam	237	100
Ebeveyn Doğum yeri	Köy	77	32,1
	Kasaba	12	5,0
	İlçe	35	14,6
	İl	116	48,3
	Toplam	240	100
Ebeveyn eğitim durumu	Okuryazar	32	13,8
	İlköğretim	112	48,3
	Lise	62	26,7
	Üniversite	26	11,2
	Toplam	232	100
Ebeveyn meslek	Memur	19	8,3
	Esnaf	38	16,5
	İşçi	41	17,8

	Serbest	55	23,9
	Ev hanımı	54	23,5
	Diğer	23	10,0
	Toplam	230	100
	Dar gelirli	57	24,1
	Orta altı gelirli	52	21,9
Gelir durumu	Orta gelirli	112	47,3
	Orta üstü gelirli	16	6,8
	Toplam	237	100
Medeni durum	Evli	231	97,0
	Ayrı	7	3,0
	Toplam	238	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan anne babalarının çocuklarının %6,9'u on, %22,4'ü onbir, %28,9'u oniki, %19,0'ı onüç ve %22,8'i ondört yaşındadır. Yine araştırmaya katılan velileri çocuklarının cinsiyetlerine göre sınıflandırıldığında kızların %55,6 erkeklerin ise %44,4'lük orana sahip olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan velilerin %16,5'i 20-30 yaş, %46,8'i 31-40 yaş,

%26,2'si 41-50 ve %10,5'i ise 51-60 ve üstü yaş aralığındadır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin eğitim durumları incelendiğinde %13,8'inin okuryazar, %48,3'ünün ilköğretim, %26,7'sinin lise ve %11,2'sinin üniversite düzeyinde eğitim aldıkları görülmektedir.

Tablo 3. Çocuk Hakları Ölçeği'ne İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek/Alt Ölçekler	Minimum	Maksimum	\bar{X}	S
Çocuk Hakları Ölçeği	67,00	170,00	139,41	20,94
Kişisel Haklar	5,00	20,00	17,49	2,65
Korunma Hakkı	17,00	60,00	48,92	8,83
Eğitim Hakkı	19,00	55,00	43,95	8,27
Sağlık Hakkı	8,00	20,00	16,25	3,24
Sosyal Haklar	5,00	15,00	12,78	2,21

Katılımcıların Çocuk Hakları Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler tablo 3'te verilmiştir. Buna göre, katılımcıların ölçekten minimum (67,00), maksimum (170,00) aldıkları görülmektedir. Çocuk Hakları Ölçeği'nin ortalama ve standart sapma puanları $\bar{X}=139,41$; $s=20,94$ iken, ölçeğinin alt boyutları olan kişisel haklar, korunma hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı ve sosyal haklarına bakıldığında ise en düşük değerlerinin kişisel ($\bar{X}=17,49$; $s=2,65$) ve sosyal haklarda ($\bar{X}=12,78$; $s=2,21$) olduğu, en yüksek değerlerin korunma hakkında olduğu ($\bar{X}=48,92$; $s=8,83$) görülmektedir. Sağlık hakkı alt boyutuna bakıldığında ise ortalamasının $\bar{X}=16,25$ standart sapmasının ise $s=3,24$ olduğu görülmektedir. Puan ortalamasına bakıldığında çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeylerinin çok yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'ne İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek/Alt Ölçekler	Minimum	Maksimum	\bar{x}	S
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	167,00	315,00	281,58	21,44
Devlet Güvencesi ve Desteği	59,00	115,00	105,17	8,37
Bakım ve Korunma	66,00	75	107,70	10,15
Kendi Kendine Karar Verme	37,00	125	69,10	6,50

Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğine ilişkin tanımlayıcı istatistikler tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4'e ilişkin istatistikler incelendiğinde ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin minimum puanının 167,00 olduğu görülürken maksimum puanının ise 315,00 olduğu görülmektedir. Ölçeğin ortalama puanı (281,58) ve standart sapma puanı (21,44) da tablo 4'te görülmektedir. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği kendi içinde üç alt boyuta ayrılmıştır. Bu alt boyutlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde minimum puan değerlerinin sırasıyla küçükten büyüğe kendi kendine karar verme (37,00), devlet güvencesi ve desteği (59,00) ve bakım ve korunma (66,00) olduğu görülmektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin maksimum değerlere göre büyükten küçüğe sırasıyla kendine karar verme (125,00) ve devlet güvencesi ve desteği (115,00) ve bakım ve korunma alt boyutunda (75,00) sonuçları ortaya çıkmıştır. Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin alt boyutları olan devlet güvencesi ve desteği, bakım ve korunma ve kendi kendine karar verme alt ölçeklerine bakıldığında ise en yüksek ortalama ve standart sapma değerlerinin bakım ve

korunma alt boyutunda ($\bar{X}=107,70$; $S=10,15$) daha sonra devlet desteği ve güvencesi alt boyutunda ($\bar{X}=105,17$; $S=8,37$) ve en düşük ortalama ve standart sapma değerlerinin ise kendi kendine karar verme alt boyutunda ($\bar{X}=69,10$; $S=6,50$) olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Verilerin Normallik Testi Sonucu

	Kolmorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
Çocuk Hakları Ölçeği	,088	240	,000	,951	240	,000
Kişisel Haklar	,192	240	,000	,836	240	,000
Korunma Hakkı	,115	240	,000	,934	240	,000
Eğitim Hakkı	,102	240	,000	,940	240	,000
Sağlık Hakkı	,173	240	,000	,906	240	,000
Sosyal Haklar	,183	240	,000	,868	240	,000
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	,086	240	,000	,908	240	,000
Devlet Güvencesi ve Desteği	,146	240	,000	,865	240	,000
Bakım ve Korunma	,091	240	,000	,944	240	,000
Kendi Kendine Karar Verme	,178	240	,000	,766	240	,000

Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin olarak Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Tablo 5'te görüldüğü üzere veriler, normal dağılım göstermemektedir. Bunun sonucunda da fark analizlerinde parametrik testler yerine non-parametrik testlere başvurulmuştur. Bağımsız ikili gruplarda Mann-Whitney U-testi, çoklu gruplarda ise Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır.

Tablo 6. Korelasyonlar

Spearman'srho	Çocuk Hakları Ölçeği	Ebeveyn Çocuk Tutum Ölçeği	Kişisel Haklar	Korunma Hakkı	Eğitim Hakkı	Sağlık Hakkı	Sosyal Haklar	Devlet Güvencesi ve Desteği	Bakım ve Koruma	Kendi Kendine Karar Verme
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	1,000 -0,41 240	-0,041 ,532 240	,612** ,000 240	,884** ,000 240	,899** ,000 240	,742** ,000 240	,664** ,000 240	-,057 ,380 240	-,070 ,281 240	-,025 ,703 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-0,041 ,532 240	1,000 -0,41 240	,044 ,493 240	-,007 ,908 240	-,115 ,075 240	-,016 ,800 240	,029 ,657 240	,830** ,000 240	,865** ,000 240	,801** ,000 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,612** ,000 240	,044 ,493 240	1,000 -0,41 240	,471** ,000 240	,500** ,000 240	,431** ,000 240	,380** ,000 240	-,005 ,939 240	,021 ,748 240	,078 ,229 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,884** ,000 240	-0,007 ,908 240	,471** ,000 240	1,000 -0,41 240	,658** ,000 240	,527** ,000 240	,525** ,000 240	-,049 ,447 240	-,021 ,749 240	-,008 ,898 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,899** ,000 240	-0,115 ,075 240	,500** ,000 240	,658** ,000 240	1,000 -0,41 240	,656** ,000 240	,566** ,000 240	-,097 ,132 240	-,145** ,025 240	-,099 ,126 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,742** ,000 240	-0,016 ,800 240	,431** ,000 240	,527** ,000 240	,656** ,000 240	1,000 -0,41 240	,497** ,000 240	-,034 ,602 240	-,025 ,704 240	,000 ,998 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,664** ,000 240	,029 ,657 240	,380** ,000 240	,525** ,000 240	,566** ,000 240	,497** ,000 240	1,000 -0,41 240	,062 ,341 240	-,042 ,516 240	,048 ,462 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,057 ,380 240	,830** ,000 240	-,005 ,939 240	-,049 ,447 240	-,097 ,132 240	-,034 ,602 240	,062 ,341 240	1,000 -0,41 240	,536** ,000 240	,612** ,000 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,070 ,281 240	,865** ,000 240	,021 ,748 240	-,021 ,749 240	-,145** ,025 240	-,025 ,704 240	-,042 ,516 240	,536** ,000 240	1,000 -0,41 240	,606** ,000 240
Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,025 ,703 240	,801** ,000 240	,078 ,229 240	-,008 ,898 240	-,099 ,126 240	,000 ,998 240	,048 ,462 240	,612** ,000 240	,606** ,000 240	1,000 -0,41 240

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Çocuk Hakları Ölçeği ile Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği arasındaki korelasyon Tablo 6'da verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeyleri ile ebeveynlerin çocuk hakları tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu iki değişken arasında bir neden-sonuç ilişkisinden söz edilememektedir. Bu bulgu, bu testler arasında pozitif ya da negatif yönde anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır. Yani öğrencilerin çocuk hakları ölçeğinden aldıkları puan arttıkça ya da azaldıkça ebeveynlerin çocuk hakları tutum ölçeği puanları anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Tablo 6'nın incelenmesinden öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri ile ölçeğin alt boyutları arasında yüksek ve orta düzeyde, olumlu ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Buna göre öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri arttıkça doğal olarak ölçeğin alt boyutları olan kişisel haklar, korunma hakları, eğitim hakkı, sağlık hakkı ve sosyal hakları algılama düzeylerinin arttığı söylenebilir. Benzer şekilde anne babaların çocuk hakları tutumları ile ölçeğin alt boyutları arasında yüksek düzeyde, olumlu ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Buna göre ebeveynlerin çocuk hakları tutumları puanı arttıkça ölçeğin alt faktörleri olan devlet güvencesi ve bakım, bakım ve koruma ve kendi kendine karar verme düzeylerinin arttığı söylenebilir.

Tablo 7. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Cinsiyet	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Çocuk Hakları	Kız	131	119,09	15600,50	6954,50	,91
	Erkek	107	120,00	12840,50		
	Toplam	238				
Kişisel Haklar	Kız	131	112,52	14740,00	6094,00	,07
	Erkek	107	128,05	13701,00		
	Toplam	238				
Korunma Hakları	Kız	131	125,53	16445,00	6218,00	,13
	Erkek	107	112,11	11996,00		
	Toplam	238				
Eğitim Hakkı	Kız	131	114,53	15004,00	6358,00	,21
	Erkek	107	125,58	13437,00		
	Toplam	238				
Sağlık Hakkı	Kız	131	115,97	15192,00	6546,00	,37
	Erkek	107	123,82	13249,00		
	Toplam	238				
Sosyal Haklar	Kız	131	123,66	16200,00	6463,00	,29
	Erkek	107				

Erkek	107	114,40	12241,00
Toplam	238		

p<0,05

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Cinsiyet değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi sonuçları tablo 7’de verilmiştir. Buna göre kız ve erkek öğrencilerin gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanları gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakkı, Eğitim Hakkı, Sağlık Hakkı ve Sosyal Haklar alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kız ve erkek çocuklarının puan ortalamaları benzerlik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle cinsiyet değişkeni öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklamamaktadır.

Tablo 8. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Aile Durumuna Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Aile Durumu	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Çocuk Hakları	Birlikte	228	123,21	28091,00		
	Ayrı	11	53,55	589,00	523,00	,00*
	Toplam	239				
Kişisel Haklar	Birlikte	228	122,18	27857,50		
	Ayrı	11	74,77	822,50	756,50	,02*
	Toplam	239				
Korunma Hakları	Birlikte	228	123,20	28089,50	524,50	,00*

	Ayrı	11	53,68	590,50		
	Toplam	239				
	Birlikte	228	122,58	27947,50		
Eğitim Hakkı	Ayrı	11	66,59	732,50	666,50	,00*
	Toplam	239				
	Birlikte	228	123,25	28102,00		
Sağlık Hakkı	Ayrı	11	52,55	578,00	666,50	,00*
	Toplam	239				
	Birlikte	228	121,44	27688,50		
Sosyal Haklar	Ayrı	11	90,14	991,50	925,50	,13
	Toplam	239				

* p<0,05

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Aile Durumu değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi sonuçları tablo 8'de verilmiştir. Buna göre öğrencilerin aile durumlarının, Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı ve Kişisel Haklar, Korunma Hakkı, Eğitim Hakkı ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sıra ortalamalarına bakıldığında söz konusu farkın ailesi birlikte olan öğrencilerin lehine olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle ailesi boşanmış, dağılmış ailelerde olmayan, ailesi birlikte yaşayan öğrencilerin çocuk haklarını algılama /farkındalık düzeyleri daha yüksektir. Sadece Sosyal Haklar alt ölçeğinde öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark yoktur. Her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmasa da puan ortalamalarına bakıldığında ailesi birlikte olan öğrencilerin puan ortalamaları daha yüksektir. Bu bulgu, öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri açısından ailenin birlikte yaşamalarının önemini vurgulamaktadır.

Tablo 9. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Devam Ettikleri Sınıflarına Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Sınıf	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Çocuk Hakları	5,00	76	134,14	12,57	,00*
	6,00	60	111,21		
	7,00	49	95,36		
	8,00	55	134,18		
	Toplam	240			
Kişisel Haklar	5,00	76	122,80	10,44	,01*
	6,00	60	107,55		
	7,00	49	106,92		
	8,00	55	143,55		
	Toplam	240			
Korunma Hakları	5,00	76	126,60	5,58	,13
	6,00	60	108,13		
	7,00	49	110,85		
	8,00	55	134,17		
	Toplam	240			
Eğitim Hakkı	5,00	76	133,47	16,61	,00*
	6,00	60	115,94		
	7,00	49	88,00		
	8,00	55	136,50		
	Toplam	240			

Sağlık Hakkı	5,00	76	139,59	13,42	,00*
	6,00	60	120,74		
	7,00	49	93,62		
	8,00	55	117,80		
	Toplam	240			
Sosyal Haklar	5,00	76	139,07	11,40	,01*
	6,00	60	114,23		
	7,00	49	98,26		
	8,00	55	121,51		
	Toplam	240			

*p<0,05

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının devam ettikleri sınıf değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 9'da verilmiştir. Buna göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puan ($\bar{X} = 12,57$; $p < 0,05$) gerekse Kişisel Haklar, Eğitim Hakkı, Sosyal Hakları ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak için Mann Whitney-U testine başvurulmuştur. Mann Whitney-U testi sonucuna göre anlamlı fark 5-7 ve 7-8 sınıfları arasında; 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin lehine bulunmaktadır. Puan ortalamalarına bakıldığında ise 5. ve 8. sınıf öğrencilerin puan ortalamaları daha yüksektir. Ara sınıf öğrencilerinin çocuk haklarını algılama düzeylerinin puan ortalamaları daha düşüktür. Anlamlı farkın olmadığı tek alt boyut olan korunma hakkı sıra ortalamaları incelendiğinde 5. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerin puanlarının daha yüksek ara sınıflar olan 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Baba Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Çocuk Hakları	Okuryazar değil	29	101,76	3,39	,49
	İlkokul	64	128,64		
	Ortaokul	92	116,32		
	Lise	37	117,03		
	Üniversite ve +	14	125,04		
	Toplam	236			
Kişisel Haklar	Okuryazar değil	29	113,81	1,20	,87
	İlkokul	64	122,85		
	Ortaokul	92	120,77		
	Lise	37	109,36		
	Üniversite ve+	14	117,57		
	Toplam	236			
Korunma Hakları	Okuryazar değil	29	106,10	3,88	,42

48

	İlkokul	64	132,03		
	Ortaokul	92	114,93		
	Lise	37	114,19		
	Üniversite ve +	14	117,18		
	Toplam	236			
	Okuryazar değil	29	98,83		
	İlkokul	64	127,21		
	Ortaokul	92	116,94		
Eğitim Hakkı	Lise	37	118,62	3,86	,42
	Üniversite ve+	14	129,36		
	Toplam	236			
	Okuryazar değil	29	114,29		
	İlkokul	64	119,53		
	Ortaokul	92	116,72		
Sağlık Hakkı	Lise	37	121,97	0,41	,98
	Üniversite ve +	14	125,04		
	Toplam	236			
Sosyal Haklar	Okuryazar değil	29	105,57	2,58	,62

İlkokul	64	121,23
Ortaokul	92	116,30
Lise	37	130,84
Üniversite ve +	14	114,68
Toplam	236	

$p < 0,05$

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının baba eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 10'da verilmiştir. Buna göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puan ($\bar{x}=3,39$; $p > 0,05$) gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Hakları ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yani tablo 10'dan elde edilen verilere göre baba eğitim durumu ile öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri arasında herhangi bir etkiye sahip değildir.

Tablo 11. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Çocuk Hakları	Okuryazar değil	95	123,07	2,12	,54
	İlkokul	64	110,74		
	Ortaokul	65	117,71		
	Lise	13	136,38		
	Toplam	237			
Kişisel Haklar	Okuryazar değil	95	122,88	,70	,87
	İlkokul	64	113,92		
	Ortaokul	65	118,92		
	Lise	13	116,00		
	Toplam	237			
Korunma Hakları	Okuryazar değil	95	122,58	,80	,84
	İlkokul	64	115,40		
	Ortaokul	65	115,60		
	Lise	13	127,58		
	Toplam	237			
Eğitim Hakkı	Okuryazar değil	95	122,24	2,29	,51

	İlkokul	64	110,69		
	Ortaokul	65	118,40		
	Lise	13	139,23		
	Toplam	237			
	Okuryazar değil	95	118,24		
	İlkokul	64	114,86		
Sağlık Hakkı	Ortaokul	65	118,75	2,33	,50
	Lise	13	146,19		
	Toplam	237			
	Okuryazar değil	95	120,47		
	İlkokul	64	107,13		
Sosyal Haklar	Ortaokul	65	121,45	5,74	,12
	Lise	13	154,46		
	Toplam	237			

p<0,05

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 11’de verilmiştir. Buna göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı ($x'=2,12$; $p>0,05$) gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Hakları ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle ifade edilecek olursa annenin eğitim durumu öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklamamaktadır. Bununla birlikte tablo 11’de sıra puanlarına bakıldığında anne eğitim durumu lise ve üstü olanların genel olarak çocuk

hakları ölçeği ile alt boyutları olan korunma, eğitim, sağlık ve sosyal haklar ölçeklerinde daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Tablo 12. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Kardeş Sayısı	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Çocuk Hakları	1,00	6	120,08	4,38	,22
	2,00	16	114,84		
	3,00	55	135,25		
	4,00	159	113,02		
	Toplam	236			
Kişisel Haklar	1,00	6	78,33	4,40	,22
	2,00	16	125,25		
	3,00	55	130,37		
	4,00	159	115,23		
	Toplam	236			
Korunma Hakları	1,00	6	120,25	3,85	,27
	2,00	16	107,09		
	3,00	55	133,85		
	4,00	159	114,27		
	Toplam	236			
Eğitim Hakkı	1,00	6	116,75	2,51	,47

	2,00	16	121,09		
	3,00	55	130,86		
	4,00	159	114,03		
	Toplam	236			
	1,00	6	134,50		
	2,00	16	123,53		
Sağlık Hakkı	3,00	55	130,22	3,00	,39
	4,00	159	113,34		
	Toplam	236			
	1,00	6	141,75		
	2,00	16	113,31		
Sosyal Haklar	3,00	55	126,60	1,98	,57
	4,00	159	115,34		
	Toplam	236			

p<0,05

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının kardeş sayısı durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 12’de verilmiştir. Buna göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puan ($x'=4,386$; $p>0,05$) gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Hakları ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 12’de elde edilen verilere göre kardeş sayısının öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo 13. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Okula Giden Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Okula Giden Kardeş Sayısı	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Çocuk Hakları	1,00	20	91,80	4,73	,19
	2,00	78	126,11		
	3,00	68	112,54		
	4,00	69	121,81		
	Toplam	235			
Kişisel Haklar	1,00	20	103,00	3,27	,35
	2,00	78	128,31		
	3,00	68	114,26		
	4,00	69	114,38		
	Toplam	235			
Korunma Hakları	1,00	20	95,10	4,92	,17
	2,00	78	127,04		
	3,00	68	109,87		
	4,00	69	122,43		
	Toplam	235			
Eğitim Hakkı	1,00	20	89,58	4,29	,23

	2,00	78	123,24		
	3,00	68	116,04		
	4,00	69	122,25		
	Toplam	235			
	1,00	20	114,25		
	2,00	78	121,01		
Sağlık Hakkı	3,00	68	111,66		
	4,00	69	121,93	1,05	,78
	Toplam	235			
	1,00	20	97,28		
	2,00	78	125,15		
Sosyal Haklar	3,00	68	113,52		
	4,00	69	120,33	3,22	,35
	Toplam	235			

$p < 0,05$

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının okula giden kardeş sayısı durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 13'te verilmiştir. Buna göre hem Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=4,738$; $p > 0,05$) hem de kişisel haklar, korunma hakları, eğitim hakkı, sosyal haklar ve sağlık hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle okula giden kardeş sayısı öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklayamamaktadır.

Tablo 14. Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Aylık Gelir	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Çocuk Hakları	0-1000	94	95,38	2,99	,39
	1001-2500	68	111,07		
	2501-4000	28	102,13		
	4001 ve üstü	14	109,46		
	Toplam	204			
Kişisel Haklar	0-1000	94	93,34	6,99	,07
	1001-2500	68	116,29		
	2501-4000	28	95,18		
	4001 ve üstü	14	111,68		
	Toplam	204			
Korunma Hakları	0-1000	94	98,04	1,69	,63
	1001-2500	68	109,21		
	2501-4000	28	104,93		
	4001 ve üstü	14	95,00		
	Toplam	204			
Eğitim Hakkı	0-1000	94	95,53	3,30	,34

	1001-2500	68	110,29		
	2501-4000	28	100,13		
	4001 ve üstü	14	116,21		
	Toplam	204			
	0-1000	94	99,26		
	1001-2500	68	104,58		
Sağlık Hakkı	2501-4000	28	99,86	1,60	,65
	4001 ve üstü	14	119,43		
	Toplam	204			
	0-1000	94	93,12		
	1001-2500	68	109,07		
Sosyal Haklar	2501-4000	28	108,57	5,13	,16
	4001 ve üstü	14	121,43		
	Toplam	204			

p<0,05

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının gelir durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 14'te verilmiştir. Buna göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=2,997$; $p>0,05$) gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Haklar ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yani aylık gelirin öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde bir etkiye sahip olmadığını tablo 14'te görülmektedir.

Tablo 15. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının Çocukların Yaş Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Çocuk Yaş	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	11,00	68	123,40	1,59	,66
	12,00	67	109,27		
	13,00	44	114,32		
	14,00	53	118,59		
	Toplam	232			
Devlet Güvencesi	11,00	68	124,91	1,55	,66
	12,00	67	112,34		
	13,00	44	114,74		
	14,00	53	112,43		
	Toplam	232			
Bakım ve Korunma	11,00	68	122,74	4,31	,23
	12,00	67	103,54		
	13,00	44	114,53		
	14,00	53	126,52		
	Toplam	232			
Kendi Kendine Karar Verme	11,00	68	122,67	,84	,83

12,00	67	114,64
13,00	44	114,33
14,00	53	112,74
Toplam	232	

p<0,05

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının çocukların yaş değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları Tablo 15’te verilmiştir. Buna göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=1,596$; $p>0,05$) hem de Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma, Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yani ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde çocuğun yaşının bir etkisi yoktur.

Tablo 16. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarına Göre Ebeveyn Yaş Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Ebeveyn Yaş	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	20-30	39	130,92	7,03	,07
	31-40	111	108,22		
	41-50	62	133,66		
	51-60	25	111,92		
	Toplam	237			
Devlet Güvencesi ve Desteği	20-30	39	122,71	,58	,90

	31-40	111	115,50		
	41-50	62	122,66		
	51-60	25	119,68		
	Toplam	237			
	20-30	39	127,79		
	31-40	111	105,58		
Bakım ve Koruma	41-50	62	143,60	14,11	,00*
	51-60	25	103,86		
	Toplam	237			
	20-30	39	137,05		
	31-40	111	111,64		
Kendi Kendine Karar Verme	41-50	62	123,79	4,60	,20
	51-60	25	111,66		
	Toplam	237			

*p<0,05

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının ebeveyn yaş değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 16'da verilmiştir. Buna göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=7,03$; $p>0,05$) hem de Devlet Güvencesi, Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 16 incelendiğinde ebeveyn yaşının ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği toplam puanı ile devlet desteği ile kendi kendine karar verme alt ölçekleri puanları üzerinde anlamlı fark oluşturmazken, bakım ve korunma alt ölçeği puanı ($\bar{x}=14,117$; $p<0,05$) üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu fark 41-50 yaş aralığındaki babaların lehinedir.

Tablo 17. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarına Göre Ebeveyn Doğum Yeri Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Ebeveyn Doğum Yeri	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	Köy	77	107,69	6,28	,09
	Kasaba	12	96,50		
	İlçe	35	129,19		
	İl	116	128,86		
	Toplam	240			
Devlet Güvencesi ve Desteği	Köy	77	112,13	5,97	,11
	Kasaba	12	87,00		
	İlçe	35	119,87		
	İl	116	129,71		
	Toplam	240			
Bakım ve Koruma	Köy	77	115,68	1,54	,67
	Kasaba	12	105,21		
	İlçe	35	128,34		
	İl	116	122,92		
	Toplam	240			
Kendi Kendine Karar Verme	Köy	77	100,51	12,65	,00*

Kasaba	12	96,04
İlçe	35	129,81
İl	116	133,49
Toplam	240	

*p<0,05

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının ebeveyn doğum yeri değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 17’de verilmiştir. Buna göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=6,287$; $p>0,05$) hem de Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 17 incelendiğinde ebeveyn yaşının ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği toplam puanı ile devlet desteği ile bakım ve korunma alt ölçekleri puanları üzerinde anlamlı fark oluşturmazken, kendi kendine karar verme alt ölçeği puanı ($\bar{x}=12,653$; $p<0,05$) üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Tablo 17’den elde edilen verilere göre il ve ilçede doğan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları gerek ölçeğin toplam puanı gerekse devlet desteği alt ölçeği, bakım ve korunma alt ölçeği ve kendi kendine karar verme alt ölçeği puanları köy ve kasabada doğan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları puanına oranla daha yüksektir.

Tablo 18. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarına Göre Ebeveyn Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Ebeveyn Eğitim	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	Okur-yazar	32	97,50	7,34	,06

	İlköğretim	112	111,70		
	Lise	62	125,15		
	Üniversite	26	139,94		
	Toplam	232			
	Okur-yazar	32	94,11		
	İlköğretim	112	108,32		
Devlet Güvencesi ve Desteği	Lise	62	132,48	12,30	,00*
	Üniversite	26	141,21		
	Toplam	232			
	Okur-yazar	32	110,72		
	İlköğretim	112	116,21		
Bakım ve Koruma	Lise	62	112,46	2,33	,50
	Üniversite	26	134,48		
	Toplam	232			
	Okur-yazar	32	89,56		
	İlköğretim	112	116,25		
Kendi Kendine Karar Verme	Lise	62	123,16	7,76	,05*
	Üniversite	26	134,83		
	Toplam	232			

*p<0,05

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının ebeveyn eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 18’de verilmiştir. Buna göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı ($x'=7,34$; $p>0,05$)

hem de Bakım ve Korunma ölçeği ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle ifade edilecek olursa ebeveyn eğitim durumu, ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği toplam puanı ile bakım ve korunma alt ölçeği puanlarına göre ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını açıklayamamaktadır. Bununla birlikte ebeveyn eğitim durumu devlet güvencesi alt ölçeği puanı ($x^2=12,30$; $p<0,05$) ve kendi kendine karar verme alt ölçeği puanı ($x^2=7,76$; $p<0,05$) üzerinde anlamlı bir fark oluşturacak etkiye sahiptir.

Tablo 19. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarına Göre Ebeveyn Meslek Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Ebeveyn Meslek	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
	Memur	19	120,26	6,07	,29
	Esnaf	38	134,17		
	İşçi	41	113,67		
	Toplam	230			
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	Serbest	55	100,24	6,07	,29
	Ev Hanımı	54	117,70		
	Diğer	23	115,30		
Devlet Güvencesi ve Desteği	Memur	19	139,71	9,28	,09

	Esnaf	38	129,28		
	İşçi	41	110,52		
	Serbest	55	98,47		
	Ev Hanımı	54	112,10		
	Diğer	23	130,30		
	Toplam	230			
	Memur	19	103,63		
Bakım ve Koruma	Esnaf	38	132,45		
	İşçi	41	117,94		
	Serbest	55	110,62	5,37	,37
	Ev Hanımı	54	118,82		
	Diğer	23	96,83		
	Toplam	230			
	Memur	19	112,37		
	Esnaf	38	127,49		
	İşçi	41	113,51		
	Serbest	55	96,14	7,92	,16
Kendi Kendine Karar Verme	Ev Hanımı	54	127,71		
	Diğer	23	119,46		
	Toplam	230			

p<0,05

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının ebeveyn meslek durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 19’da verilmiştir. Buna göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=6,07$; $p>0,05$) gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Hakları ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle ebeveyn meslek durumu öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklayamamaktadır.

Tablo 20. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumuna Göre Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Gelir Durumu	N	Sıra Ortalamaları	χ^2	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	Dar	57	111,43	6,08	,10
	Orta altı	52	106,28		
	Orta	112	130,44		
	Orta üstü	16	107,22		
	Toplam	237			
Devlet Güvencesi ve Desteği	Dar	57	118,99	2,11	,54
	Orta altı	52	115,04		
	Orta	112	123,74		
	Orta üstü	16	98,72		
	Toplam	237			
Bakım ve Koruma	Dar	57	111,50	6,09	,10

	Orta altı	52	103,13		
	Orta	112	128,84		
	Orta üstü	16	128,44		
	Toplam	237			
	Dar	57	106,60		
	Orta altı	52	107,73		
Kendi Kendine Karar Verme	Orta	112	131,17	6,91	,07
	Orta üstü	16	114,59		
	Toplam	237			

$p < 0,05$

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının gelir durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçları tablo 20’de verilmiştir. Buna göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=6,08$; $p>0,05$) hem de Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma, Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile gelir durumu ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde bir etkiye sahip değildir.

Tablo 21. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Çocuk Cinsiyet	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	Kız	133	124,58	16569,00	6440,00	,25
	Erkek	106	114,25	12111,00		
	Toplam	239				
Devlet Güvencesi ve Desteği	Kız	133	124,16	16513,00	6496,00	,29
	Erkek	106	114,78	12167,00		
	Toplam	239				
Bakım ve Koruma	Kız	133	124,95	16619,00	6390,00	,21
	Erkek	106	113,78	12061,00		
	Toplam	239				
Kendi Kendine Karar Verme	Kız	133	123,38	16410,00	6599,00	,39
	Erkek	106	115,75	12270,00		
	Toplam	239				

p<0,05

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyet değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi sonuçları tablo 21’de verilmiştir. Buna göre gerek Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puan gerekse Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma ve Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle cinsiyet değişkeni ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum düzeylerini açıklamamaktadır. Bununla

birlikte ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puan ortalamalarına bakılacak olursa ebeveynlerin devlet güvencesi, bakım ve korunma ve kendi kendine karar verme alt ölçeklerinde kız çocukları puan ortalamasının erkek çocukların puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülebilir.

Tablo 22. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının Medeni Durumuna Göre Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Ölçekler	Medeni Durum	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	Evli	231	119,34	27566,50	770,50	,83
	Boşanmış	7	124,93	874,50		
	Toplam	238				
Devlet Güvencesi ve Desteği	Evli	231	119,13	27519,00	723,00	,63
	Boşanmış	7	131,71	922,00		
	Toplam	238				
Bakım ve Koruma	Evli	231	119,66	27641,00	772,00	,83
	Boşanmış	7	114,29	800,00		
	Toplam	238				
Kendi Kendine Karar Verme	Evli	231	119,38	27576,00	780,00	,87
	Boşanmış	7	123,57	865,00		
	Toplam	238				

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının medeni durum değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi sonuçları tablo 22’de verilmiştir. Buna göre gerek Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puan gerekse Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma ve Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle medeni durum değişkeni ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum düzeylerini açıklamamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi Sonuçlarına göre Çocuk Hakları Ölçeği ve alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kız ve erkek çocuklarının puan ortalamaları benzerlik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle cinsiyet değişkeni öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklamamaktadır.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının aile durumu değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi Sonuçlarına göre Çocuk Hakları Ölçeği ve alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Söz konusu fark, ailesi birlikte olan öğrencilerin lehine olduğu görülmektedir. Anne-babası boşanmış, dağılmış ailelerde olmayan, ailesi birlikte yaşayan öğrencilerin çocuk haklarını algılama/farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu araştırma sonuçlarında görülmektedir. Sadece sosyal haklar alt ölçeğinde öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark yoktur. Her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmasa da puan ortalamalarına bakıldığında ailesi birlikte olan öğrencilerin puan ortalamaları daha yüksektir.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının devam ettikleri sınıf değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre, Çocuk Hakları Ölçeği alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak için Mann Whitney-U testine başvurulmuştur. Mann Whitney-U testi sonucuna göre anlamlı fark 5-7 ve 7-8 sınıfları arasında; 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin lehine bulunmaktadır. Puan ortalamalarına bakıldığında, 5. ve 8. Sınıf öğrencilerin puan ortalamaları daha yüksek olduğu görülmektedir. Ara sınıf öğrencilerinin çocuk hakları farkındalık düzeylerinin puan ortalamaları daha düşüktür.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği Puanlarının baba eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre katılımcıların ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yani elde edilen verilere göre baba eğitim durumu, öğrencilerin çocuk haklarını farkındalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle ifade edilecek olursa annenin eğitim durumu öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklamamaktadır.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puan ortalamaları kardeş sayısına göre anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Çalışmada elde edilen verilere göre kardeş sayısının öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının okula giden kardeş sayısı değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçlarına göre Çocuk Hakları Ölçeği ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Okula giden kardeş sayısı öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini anlamlı bir şekilde açıklayamamaktadır.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumuna ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi sonuçlarına göre, Çocuk Hakları Ölçeği ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yani aylık gelirin öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının çocuk yaş değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı hem de Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma, Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde çocuğun yaşının bir etkisi yoktur.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının ebeveyn yaş değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı hem de Devlet Güvencesi, Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 16 incelendiğinde ebeveyn yaşının ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği toplam puanı ile devlet desteği ile kendi kendine karar verme alt ölçekleri puanları üzerinde anlamlı fark oluşturmazken, bakım ve korunma alt ölçeği puanı üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının ebeveyn doğum yeri değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı hem de Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ebeveyn yaşı ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği toplam puanı ile devlet desteği ile bakım ve korunma alt ölçekleri puanları üzerinde anlamlı fark oluşturmazken, kendi kendine karar verme alt ölçeği puanı üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir. Tablo 17'den elde edilen verilere göre il ve ilçede doğan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları gerek toplam puanı gerekse devlet desteği alt ölçeği, bakım ve korunma alt ölçeği ve kendi kendine karar verme alt ölçeği puanları köy ve kasabada doğan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları puanına oranla daha yüksektir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının ebeveyn eğitim durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı hem de bakım ve korunma ve kendi kendine karar verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle ifade edecek olursak ebeveyn eğitim durumu, ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği toplam puanı ile bakım ve korunma ve kendi kendine karar verme alt ölçekleri puanlarına göre ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını açıklayamamaktadır. Bununla birlikte ebeveyn eğitim durumu devlet güvencesi alt ölçeği puanı üzerinde anlamlı bir fark oluşturacak etkiye sahiptir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının ebeveyn meslek durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Haklar ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bir diğer ifadeyle ebeveyn meslek durumu öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklayamamaktadır.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının gelir durumu değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis-H Testi Sonuçlarına göre hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı hem de Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma, Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerinin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Gelir durumunun ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde bir etkiye sahip olmadığı araştırmada elde edilen sonuçlardan anlaşılmaktadır.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanlarının çocuk cinsiyet değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi Sonuçlarına göre gerek Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puan gerekse Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma ve Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle çocuk cinsiyet değişkeni ebeveynlerin çocuk hakları farkındalık düzeylerini açıklamamaktadır. Bununla birlikte ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puan ortalamalarına bakılacak olursa ebeveynlerin devlet güvencesi, bakım ve korunma ve kendi kendine karar verme alt ölçeklerinde kız çocukları olan ebeveynlerin puan ortalamasının erkek çocukları olan ebeveynlerin puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarının medeni durum değişkenine ilişkin Mann-Whitney-U Testi Sonuçlarına göre gerek Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puan gerekse Devlet Güvencesi, Bakım ve Korunma ve Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle medeni durum değişkeni ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum düzeylerini açıklamamaktadır.

5.2. Tartışma

Öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde cinsiyet faktörünün anlamlı bir fark oluşturmadığı araştırma sonuçlarında görülmektedir. Cinsiyet faktörünün öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının sebebi olarak aynı toplumda ve benzer aile ortamlarında yetişen kız ve erkek çocukların aynı eğitimi almaları ve ortak kültürü paylaşmaları olduğu düşünülmektedir. Elde edilen bu bulgu, daha önce yapılan araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Nitekim Kepenekçi ve Baydık (2009) yapmış oldukları araştırmada çocuk hakları konusunda ders alan üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde cinsiyet değişkeni yönünde bir anlamlı fark olmadığını ortaya koymuşlardır. Araştırmaların örneklem grupları her ne kadar farklı yaş gruplarındaki öğrencileri kapsıyor olsa da cinsiyet değişkeninin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu bazı araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Örneğin Yurtsever Kılıçgün (2009) anne ve babaların çocukların haklarına karşı cinsiyete bağlı olarak farklı tutumlar benimseyebildiklerini, özellikle kız çocuğu sahibi olan anne ve babaların Bakım ve Korunma'dan yana tutum sergilediklerine işaret etmektedir. Yine erkek çocuğu olan babaların Kendi Kendine Karar Verme'den yana tutum sergiliyor olmaları, ebeveyn çocuk hakları tutumlarında çocuklarının toplumsal rollerini dikkate aldıklarını düşündürmektedir. Kaya (2011)'nin araştırmasına katılan öğrencilerin, çocuk haklarının gelişim, korunma ve katılım boyutlarındaki görüşleri ile genel ortalamaları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta; yaşama ve eğitim boyutlarındaki görüşleri ile cinsiyetleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde aile durumu değişkeninin anlamlı bir fark oluşturduğu araştırma sonuçlarında ortaya çıkmıştır. Söz konusu fark ailesi birlikte yaşayan öğrencilerin lehinedir. Yani ailesi birlikte olan öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri ailesi ayrı-boşanmış öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerine göre daha yüksektir. Cuningham (2001)'a göre aile, çeşitli roller çerçevesinde birbirine etki eden insanlardan meydana gelir (akt. Yurtsever Kılıçgün, 2015). Burada da vurgulandığı gibi aile birbirine etki

eden bireylerden oluşması münasebetiyle canlı bir yapıdır. Aile içerisindeki bireylerin hemen her konuda bir birlerine olumlu veya olumsuz etkileri olmaktadır. Genelde aile bütünlüğü dağılmamış ailelerin bireyler arasındaki etkiler olumlu iken aile bütünlüğü dağılmış ailelerde ise bu etkinin olumsuz olduğu gözlemlenmektedir. Aile durumu değişkeni çocukların çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ailesi birlikte olan çocukların hemen hemen her konuda olduğu gibi bu çalışmanın temel konusu olan çocuk hakları farkındalık konusunda da bir avantaja sahip oldukları araştırma sonuçlarında görülmektedir. Bu olumlu sonucun en önemli sebebi olarak çocuğun hakları konusunda aynı anda ve istediği zaman gerek annesinden gerekse de babasından haklarını öğrenecek bir pozisyonda olması ve aile bütünlüğü dağılmamış bir aile ortamında yetişmesi görülebilir. Zöğ (2008)'ün çalışmasında ise aile durumu değişkenine göre çocuk haklarını algılama düzeyi bakımından incelendiğinde, kişilik hakları boyutunda, anne babası ayrı olanlar “çoğu zaman” düzeyinde, anne ve babaları birlikte olan ve diğer aile durumuna sahip olan öğrencilerin ise “her zaman” düzeyinde, korunma, sosyal haklar, eğitim hakkı ve sağlık hakkı boyutlarında da tüm grupların “çoğu zaman” düzeyinde oldukları sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Ancak gruplar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olmadığı sonucuna da varılmıştır.

Öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri üzerinde devam ettikleri sınıf değişkeninin ne derece bir etkiye sahip olduğuna ilişkin elde edilen bulgulara göre 5-7 ve 7-8 sınıfları arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve bu farkın da 5. ve 8. Sınıfların lehine olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. İlkokul ikinci kademesine geçiş olan 5. sınıf ile bunun son aşaması olan 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeylerinin ara sınıf olan 7. sınıf öğrencilerine göre yüksek olmasının öğrencilerin bireysel ve zihinsel gelişimlerinin bir sonucu olarak gerçekleştiği düşünülmektedir.

Dağlı (2015) öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi üzerine hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde öğrencinin devam ettiği sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmenleri değerlendirmiştir. Yapılan analizlere göre 5 ile 6. sınıf öğrencilerininin 7 ve 8. sınıf

öğrencilerine göre sağlık hakları konusunda daha olumlu görüş bildirdiklerini, bakım ve korunmadan yana 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin de 8. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu görüş belirttiklerini, demokratik haklarını kullanma boyutuna göre ise yine 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin 7 ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu görüş bildirdiklerini ortaya koymuştur. Yurtsever Kılıçgün (2009) yapmış olduğu çocuğun devam ettiği sınıf değişkenine göre ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilgili şu sonuçlara ulaşmıştır; Annelerin “Kendi Kendine Karar Verme” tutumları çocuğun devam ettiği sınıfa göre fark göstermediğinken, babaların “Kendi Kendine Karar Verme”den yana tutum sergilemeleri; babaların annelere göre çocuk hakları ilkeleri doğrultusunda çocuğun gelişme hakkı, çocuğun yüksek yararı ve çocuğun görüşlerinin alınması ilkelerine daha uygun bir tutum sergilediklerini düşündürmektedir. Yapılan literatür taramasında bu konu ile ilgili herhangi bir araştırma sonucuna rastlanmamıştır. Zöğ (2008) araştırmasında öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre çocuk hakları farkındalık düzeyi bakımından incelemiş ve kişilik hakları boyutunda “her zaman”, korunma, sosyal, eğitim ve sağlık hakları boyutlarında ise “çoğu zaman” düzeyinde olduğu sonuçlarına varmıştır. Kişilik, korunma, sosyal ve eğitim alt boyutlarında en yüksek ortalamaya 10. sınıf öğrencileri, sağlık alt boyutunda ise 9. sınıf öğrencilerinin olduğu ancak bu farklılıkların sadece, kişilik, korunma ve eğitim hakları boyutlarında anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyleri ile kardeş sayıları ve okula giden kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç Kaya (2011)’nin ve Salman-Osmanağaoğlu (2007)’nin yapmış olduğu çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Ebeveyn eğitim durumunun gerek çocuk hakları ölçeği puanlarında gerekse de ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı araştırma sonuçlarında görülmektedir. Buna göre ebeveyn eğitim durumu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algıları üzerinde bir etkiye sahip değildir. Ebeveyn eğitim durumu Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı üzerinde de anlamlı bir fark oluşturmayıp ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını açıklayamamaktadır. Her ne kadar istatistiksel olarak ebeveyn

eğitim durumu ebeveyn ocuk hakları tutumunu açıklamasa da puan ortalamalarına bakıldığında eğitim durumu yükseldikçe ebeveynlerin Ebeveyn ocuk Hakları Tutum Ölçeğinden aldıkları puan da artmaktadır. Nitekim ölçeğin alt boyutları olan devlet güvencesi ve kendi kendine karar verme alt ölçeklerinde anlamlı fark olduğu görölmektedir. Bu bulgunun sevindirici bir yönü de bulunmaktadır. Eğitim durumu düşük çocukların ebeveynlerinin tutumlarının eğitimi ebeveynlerin tutumuna yakın bir benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Zira daha önce yapılan kimi araştırmalarda ebeveyn eğitim durumunun ebeveyn çocukları hakları tutumlarında eğitimi ebeveynler lehine bir farklılık oluşturduğunu göstermektedir. Örneğin, etinkaya (1998)'nin araştırmasına göre anne baba eğitim durumu öğrencilerin ocuk haklarına bakışını etkilemiş ve anne baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin hakların önemine ve varlığına daha yüksek puanlar verdikleri görölmüştür. Ebeveyn eğitim durumunun gerek öğrencilerin gerekse de ebeveynlerin ocuk haklarına ilişkin algılarına ve tutumlarına yönelik farklı araştırma sonuçları mevcuttur. Konuyla ilgili bir diğer çalışmada ise Zöğ (2008) babanın öğrenim durumu değişkenine göre ocuk haklarını algılama düzeyi bakımından incelemiş, tüm alt boyutlarda en düşük aritmetik ortalamaya babaları okula gitmemiş olan öğrencilerin sahip olduğu ve bu grubu babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Zöğ (2008) aynı araştırmada anne eğitim durumunun annelerin ocuk haklarına yönelik algıları üzerindeki etkisini incelemiş ve en düşük aritmetik ortalamaya anneleri okula gitmemiş olan öğrencilerin sahip olduğu ve bu grubu korunma, eğitim ve sağlık hakları boyutunda anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin takip ettiği, kişilik ve sosyal haklarda ise liseden daha üst bir öğrenim seviyesine sahip olan öğrencilerin takip ettiği sonuçlarına ulaşmıştır. Kaya (2011)'nin yapmış olduğu çalışmaya göre ise ocuk haklarının korunma boyutundaki görüşleri açısından annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta; yaşama, gelişim, katılım ve genel ortalamaları ile annenin eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak, anneleri üniversite mezunu olan öğrencilerin ocuk haklarına ilişkin görüşleri görel olarak daha olumlu olduğu ortaya konmuştur.

Ebeveyn medeni durumu değişkeni sonuçlarına göre Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı ile alt boyutları olan Devlet Güvencesi ve Desteği, Bakım ve Korunma ve Kendi Kendine Karar Verme alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle medeni durum değişkeni ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum düzeylerini açıklamamaktadır. Araştırmada elde edilen bu bulgu Yeşilkayalı (2015) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Kızılırmak (2015) ise hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde devlet güvencesi ve desteği boyutundaki en düşük düzeydeki tutuma evli, en yüksek tutuma birden fazla evlilik yapmış annelerin; bakım ve koruma boyutunda en düşük tutuma dul, en yüksek tutuma birden fazla evlilik yapmış annelerin; kendi kendine karar verme boyutunda en düşük tutuma, en yüksek düzeydeki tutuma birden fazla evlilik yapmış annelerin sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca annelerin ölçekten aldıkları toplam puanlar incelendiğinde en düşük tutuma evli, en yüksek tutuma ise birden fazla evlilik yapmış annelerin sahip olduğu görülmüştür. Araştırmacı annelerin devlet güvencesi ve desteği, bakım ve koruma ve kendi kendine karar verme boyutlarının tümündeki ve ölçek toplam puanındaki çocuk haklarına ilişkin tutum düzeylerinin medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmış ve annelerin medeni durumunun çocuk haklarına ilişkin tutumlarını etkilemediğini ortaya koymuştur.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre aile gelir durumunun gerek öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algıları üzerinde gerekse de ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında ise, orta gelir düzeyine sahip ebeveynler lehine bir durumun olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ebeveynlerin eğitim durumu bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Bu yönüyle araştırmadan elde edilen bu bulgular risk grubunu oluşturan dar gelirli ve eğitim düzeyi düşük çocukları olan ebeveynlerin dolayısıyla çocuklarının lehine bir durumun ifadesidir. Gruplar arasındaki makasın gittikçe daralması ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmaması dar gelirli ve eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik olumsuz tutumlarının çocuklarına olası olumsuz yansımalarının ortadan kalkmasının olumlu bir işareti olarak değerlendirilebilir. Zira bu konuda daha önce yapılmış bazı araştırmalarda bazı gruplarda ebeveynlerin olumsuz tutuma sahip oldukları görülmektedir. Nitekim

araştırmadan elde edilen bu sonuç Melton (1980) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile örtüşmemektedir. Zira ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin çocukların haklarına ilişkin algısına etkisinin incelendiği söz konusu araştırmaya göre alt, orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin haklarına ilişkin olumsuz tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Ruck (1994) yaptığı araştırmada, sosyo-ekonomik statü ile çocukların kendi haklarını farkına varmaları arasında bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Yine Ersoy (2011) ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin daha çok temel yaşam ve gelişim haklarından söz ettiklerini, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin saygı, özgürlük ve katılım haklarından söz ettiklerini ve şiddetten korunma hakkına ise, sadece alt ve orta sosyo ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin değindiğini belirtmiştir. Bu durum öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algılarının sosyo-ekonomik duruma göre değiştiğini ortaya koyması bakımından yapılan bu çalışma ile örtüşmeyen sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları ile örtüşmeyen bir diğer çalışmada ise Rizzini ve Thapliyal (2007), çocukların katılım haklarının sosyo ekonomik düzeye göre değiştiği sonucunu ortaya koymuşlardır (akt. Ersoy,2011).

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği puanları çocuk yaş değişkenini açısından incelenmiş ve çocuğun yaşı ile ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Bu sonucun ortaya çıkmasında çocukların yaşları arasında çok fazla aralık bulunmaması ve çocukların yaşlarının birbirine yakın olmasından kaynaklanmış olabileceği değerlendirilmektedir. Araştırmada elde eline bu sonuç Day, Peterson-Badali ve Ruck (2006), Ruck, Peterson-Badali ve Day (2002) ve Wolfe (1998) araştırmalarında, çocuğun yaşına göre ebeveynlerin farklı çocuk hakları tutumları benimsedikleri sonuçları ile örtüşmemektedir.

Ebeveyn yaş değişkeninin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerindeki etkileri incelendiğinde yaş değişkeninin devlet desteği ile kendi kendine karar verme alt ölçekleri üzerinde bir etkisi görülmezken bakım ve korunma alt ölçeği üzerinde bir etkisinden söz edilebilir. Söz konusu fark 41-50 ile 51-60+ yaş gurubu arasında ve 41-50 yaş grubu lehine olumludur. Yurtsever Kılıçgün (2009)'ün yapmış olduğu araştırmada da devlet güvencesi desteği, kendi kendine karar verme ve bakım ve

korunma alt boyutları puanları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Devlet güvencesi ve desteği ile bakım ve korunma alt boyutları puanları 20-30, 31-40, 41-50 ve 51-60 yaş grupları arasında farklar gösterdiği ve bu farkların 31-40 ile 41-50 yaş gurupları lehine olduğu görülürken kendi kendine karar verme alt boyutu puanları arasında da yaş grubuna göre bir farkın olduğu ve bu farkın diğer iki alt boyutun aksine 20-30 ve 51-60 yaş gurubu lehine olduğu görülmektedir.

Katılımcıların doğum yeri ile ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla bireylerin doğum yeri ebeveynlerin çocuk hakları tutumları için bir avantaj oluşturmadığı gibi dezavantaj da oluşturmamaktadır. Bununla birlikte sıra ortalamalarına bakıldığında doğum yeri köy ve kasaba olan katılımcıların benzer sıra ortalamalarına sahip oldukları, il ve ilçelerdeki katılımcıların birbirlerine benzer sıra ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Başka bir ifadeyle kent ile köy-kasaba arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmasa da kentli aileler lehine bir durum söz konusudur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu Kaya (2011) tarafından yapılan benzer bir araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık arz etmektedir. Kaya (2011) araştırmasında katılımcıların yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer ile çocuk haklarına ilişkin görüşleri arasında bir ilişki olmadığını ortaya konmuştur.

5.3. Öneriler

- Bu araştırma Van ili merkez ilçeleri (İpekyolu, Tuşba, Edremit) çalışma evreninde yapılmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocukların çocuk haklarına yönelik algıları üzerinde farklı örneklem grupları ile farklı yöntemler kullanılarak yeni araştırmalar yapılabilir.
- Çocuk hakları ile ilgili alan yazın incelendiğinde alan ile ilgili çalışmaların kısıtlı olduğu ve yeterli sayıda araştırma olmadığı görülmüştür. Üniversitelerde çocuk hakları ile ilgili lisansüstü çalışmalara daha fazla yoğunlaşılmalı ve ilgili alan yazın daha fazla geliştirilmelidir.
- Çocuk hakları açısından gerek milli eğitimin gerekse de yükseköğretim kurumlarının müfredatları oldukça zayıftır. MEB ve yükseköğretim müfredatlarının bu yönde geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Çocuk hakları ayrı bir ders olarak MEB ve yükseköğretim kurumlarına bağlı eğitim ve hukuk fakültelerinin müfredatına dâhil edilmelidir.

- Araştırmada elde edilen sonuçlara göre ailesi boşanmış çocukların çocuk hakları farkındalık düzeyleri ailesi birlikte olan çocukların çocuk hakları farkındalık düzeylerine göre daha düşüktür. Söz konusu dezavantajlı durumdaki çocuklara yönelik çocuk hakları ile ilgili rehberlik yapılabilir.
- Bu araştırma nicel yöntem ile hazırlanmış bir çalışmadır. İlgili konuda nitel ve karma yöntem ile araştırmalar da yapılabilir.
- Sınıf değişkeninin çocuk hakları farkındalık düzeyi üzerinde bir etkiye sahip olduğu araştırmanın sonuçlarında görülmektedir. Söz konusu farkın giderilmesi için her sınıf düzeyinde çocuk hakları ile ilgili eğitimler verilebilir, rehberlikler yapılabilir.
- Ebeveyn yaşı ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde bir etkiye sahiptir. Çocuk hakları kavramının toplumun her kesimine ve her yaş gurubuna etkin bir şekilde anlatılabilmesi ya da kavratılabilmesi için seminerler, eğitimler, konferanslar düzenlenebilir. Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve diğer paydaşların işbirliği ile radyo ve televizyon programları aracılığıyla kamu spotları hazırlanarak bir farkındalık oluşturulabilir.
- Araştırmada elde edilen bulgulara göre il ve ilçe merkezlerinde doğan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları köy ve kasaba da doğan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha olumludur. Bu sonuç köy ve kasaba da doğup büyüyen ebeveynlerin dezavantajlı konumda olduklarını göstermektedir. Bu dezavantajların giderilmesi ve çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesi adına gerekli eğitimsel tedbirler alınmalıdır.
- Bu araştırmada her ne kadar ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile 10-14 yaş aralığındaki ortaokul öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeyleri üzerinde durulmuş olsa da özellikle çocukların çocuk haklarına yönelik algıları üzerinde öğretmenlerin etkin rol oynadığı göz önüne alınırsa öğretmenlere yönelik belli aralıklarla hizmet içi eğitimlerin verilmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, E. (2012). *Çocuk hukuku, çocukların hakları ve korunması*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Akyüz, E. (1980). Çocuk hakları bildirisi ve Türk hukuk sistemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 340- 264.
- Alaimo, K. (2002). Historical roots of children's rights in Europe and the United States. In K. Alaimo& B. Klug (Eds.), *Children as equals: Exploring the rights of the child*(pp. 124). Lanham, MD: University Press of America.
- Altunya, N. (2003). *Eğitim fakülteleri için vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aries,P. (1973). *L'Enfant et la vie familia le soun L'Ancien regime*. Paris: Editions
- Ataman, A. (2015). Çocukların psikolojik araştırmaya katılımı: çocuk hakları çerçevesinden bir değerlendirme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, C. 13, S.51 ss: 33-45
- Balo, Y. S. (2005). *Uluslararası ilkeler ışığında çocuk koruma kanunu ve uygulaması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Canan, İ. (2016). *Kütüb-i Sitte Hadis Ansiklopedisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cherney, I. D. (2010). Mothers', fathers', and their children's Perceptions and reasoning about nurturance and self-determination rights. *International Journal of Children's Rights*, 18(1), 79-99.

Cunningham, M. (2001). The influence of parental attitudes and behaviors on children's attitudes toward gender and house hold labor in early adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 111-122.

Çetinkaya, N., *Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1998.

Day, D.M., vd. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29, 193-207.

Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Deb, S. & Mathews, B. (2012). Children's rights in India: parents' and teachers' attitudes, knowledge and perceptions. *International Journal of Children's Rights*, 20 (2), 241-264.

Ersoy, A. F. (2011). İlköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları, *İlköğretim Online* 10 (1), s. 20-39.

Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan 'çocuk hakları konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gömleksiz, M., vd. (2008), Eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarında kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi örneği), *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar 2008, 178,44-64.

Hodgkin, R., ve Newell, P., (2003) *Çocuk haklarına dair sözleşme uygulama el kitabı*, Ankara.

İnan, A. N. (1968). *Çocuk hakları beyannamesi ilkeleri Türk hukuk sistemine etkisi*, Ankara. (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/481/5648.pdf>)
11.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Karadağ, Ö. (2013). Türkiye Türkçesi atasözlerinde çocuk ve çocukluk, *Milli Folklor Dergisi*, 98, 109

Karaman Kepenekçi, Y. Baydık, B. (2009). Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42, (1), 329-350.

Karaman Kepenekçi, Y. (2006). A study of university students' attitudes towards children's rights in Turkey, *The International Journal of Children's Rights*, 14: 307-319

Karasar, N.(2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, Ö. S. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Kop, Y. ve Tuncel, G. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çocuk haklarını algılamaları, *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 6 (1): 106-124.

Melton, G. B. (1980). Children's concepts of their rights. *Journal of Clinical Child Psychology*, 186-190.

- Merey, Z. (2012). *Türkiye ve ABD’deki sosyal bilgiler ders kitaplarında çocukların katılım haklarına yer verilme düzeyinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Merey, Z., vd. (2013). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının çocukların bilgi edinme ve zararlı yayınlardan korunma hakkına yer verilmesi açısından değerlendirilmesi*, Türkiye ve Çocuk Medya Kongresi Bildiriler Kitabı (s. 99-105), İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları-Altan Basım.
- Museyeva, G. (2013). *Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan’da çocuk hakları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Onur, B. (2005) *Çocukluğun dünü ve bugünü*, *Kebikeç Dergisi*, 19, 99-112
- Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyıldırım, T. (2007). *Ankara ili ilköğretim okulu öğrencilerinin katılım hakkını kullanma durumlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pascal, C., Bertra, T. (2009). Listening to young citizens: the struggle to make real a participatory paradigm in research with young children, Europe an Early Childhood Education Research Journal, Vol. 17, No. 2, 249–262*
- Rizzini, I., Thapliyal, N. (2007). *Young people’s perceptions and experiences of participation in Rio De Janeiro, Brazil. Children, Youth and Environments, 17, 74-92.*

Ruck, M.D. (1994). *Children's understanding of nurturance and self-determination rights*. Unpublished Dissertation, Toronto University, Toronto, Canada.

Ruck M.D., vd. (2002). Adolescents' and mothers' understanding of children's rights in the home. *Journal of Research Adolescence*, 12 (3), 373-398.

Sağlam, M. & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2, 43-56.

Salman-Osmanağaoğlu, Y. (2007). *Uşak ili son sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Smidt, S. (2006). *The developing child in the 21st century*. London and New York: Routledge.

Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22: 71-88

Taşkın, N. (2018). *Erken çocukluk eğitimine temel olan bazı görüşler. İçinde: Erken çocukluk eğitimine giriş*. G. Haktanır (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Torun, F. (2011). *Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

Trawick-Smith, J. (2014). *Çocuk gelişimi kuramları*. (M. Buldu, Çev.). İçinde: *Erken çocukluk döneminde gelişim*. B. Akman (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık. (Early Childhood Development, 5th. Edition. 2010. New Jersey: Pearson).

- Topsakal, C. (2012). Eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğrenci haklarına ilişkin bilgi düzeyleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 751-771.
- Tunç Çakır, D.(2008). *Çocuk hakları sözleşmesinin eğitim politikalarına yansımaları konusunda milli eğitim bakanlığı uzmanlarının görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk hakları sözleşmesinin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşmeye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerin görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üçok, C., (1966). *Türk hukuk tarihi ders notları*, Ankara.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk*. 4. Baskı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurtsever Kılıçgün, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yurtsever Kılıçgün, M. (2015). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ebeveynlik rolleri arasındaki ilişki, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, 2, 511-522.

Zöğ, D. (2008). *Öğrencilerin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Washington, F. (2010). *5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitimi programının etkinliğinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Wolfe, J.B. (1998). *The relation between mother's and children's understanding of rights*, Unpublished Dissertation, Toronto University, Toronto, Canada.

Worsfold, V. L. (1974). A philosophical justification for children's rights. *Harvard Educational Review*, 44(1), 142-157.

EKLER

Ek 1: Çocuk Hakları Ölçeği İzin Yazısı ve Ölçek

📎 Kimden: **DUYGU AY ZOG** >

Re: Ölçek İzin İstemi

Gizle

DZ

3 Aralık 2016 13:19

Sayın Atilla Taşkın

Çocuk Hakları Ölçeğini ticari amaç içermeyen bilimsel çalışmalarınızda kullanmanızda bir sakınca yoktur.

DUYGU AY ZÖĞ

Ölçek ektedir. İyi çalışmalar

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Lütfen sizin durumunuza uyan bölümün yanındaki daireye X işareti koyunuz

- A) Okulunuzun Türü Genel Lise
 Meslek Lisesi
- B) Cinsiyetiniz Kız
 Erkek
- C) Sınıfınız 9
 10
 11
- D) Babanızın Öğrenim Durumu Okula gitmemiş
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Yüksekokul/Üniversite/
Yüksek Lisans/Doktora
- E) Annenizin Öğrenim Durumu Okula gitmemiş
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Yüksekokul/Üniversite/
Yüksek Lisans/Doktora
- F) Aile Durumu Anne baba birlikte
 Anne baba ayrı
 Diğer
- G) I.Yarıyıl Sonu Not Ortalamanız,.....
- H) I. Yarıyıl Sonu Başarısız Ders Sayısı Başarısız dersim yok
 tane başarısız dersim var

ÇOCUK HAKLARI ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her hak için, o hakkın sizin yaşınızdaki kişiler için var olma derecesini en uygun olarak gösteren kutucuğa X koyunuz. Tercihleriniz için aşağıdaki ölçeği kullanınız.

S.NO	HAKLARINIZ;	5. Her Zaman	4. Çoğunlukla	3. Orta Derecede	2. Az	1. Çok Az
1.	Din, dil, renk, ırk, cinsiyet ve sosyal grubunuz ne olursa olsun saygı görme					
2.	İhtiyaç duyduğunuzda size özen gösterecek, koruyacak kişilere sahip olma					
3.	Beslenme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarınızın sağlanması					
4.	Ruhsal gereksinimlerinizi karşılamak için uzman yardımı alma					
5.	Sizi ilgilendiren konularla ilgili kararlara katılma					
6.	Sizi ilgilendiren olaylarda istek ve dileklerinizin dikkate alınması					
7.	Zarar görmediğiniz sürece anne ve babanızla birlikte yaşama					
8.	Hatalı davranışlarda bulunduğunuzda çevrenizdeki insanlar tarafından küçük düşürülmeme					
9.	Fiziksel görünüşünüzden dolayı küçük düşürülmeme					
10.	Bedeninize zarar verecek durum ve kişilerden korunma güvencesi					
11.	Hasta olduğunuzda sağlık yardımı görme					
12.	Duygusal yapınıza zarar vererek, ruhsal durumunuzu bozacak kişi ve durumlardan korunma güvencesi					
13.	Besleyici yiyecek ve içecek yardımı alma					
14.	Uygun ortaöğretim kurumlarından yaralanmanız için rehberlik alma					
15.	Yeteneklerinize göre yüksek öğrenim olanaklarına sahip olma					
16.	Okul kurallarının kişiliğinizi rencide etmemesi					
17.	Okul disiplin cezalarının haklarınıza ve saygınıza uygun olma güvencesi					
18.	Becerilerinizi ve yeteneklerinizi geliştirmek için her türlü yardımı alma					
19.	Ulusal ve uluslararası kaynaklardan, bedensel ve zihinsel yapınızı geliştirmeye yönelik bilgi edinmenizi sağlayacak yardımı alma					
20.	Kendi kültürel kimliğinize, dininize ve değerlerinize, ayrıca başkalarının kültür ve değerlerine saygınızın geliştirilmesi için teşvik edilme					
21.	Dinlenmek ve boş zamanlarınızı değerlendirme					

ÇOCUK HAKLARI ÖLÇEĞİ

S.NO	HAKLARINIZ;	5. Her Zaman	4. Çoğunlukla	3. Orta Derecede	2. Az	1. Çok Az
22.	Oyun oynama ve yaşınıza uygun eğlence etkinliklerine katılma					
23.	Kültürel ve sanatsal etkinliklere serbestçe katılma					
24.	Her türlü şiddete, zihinsel veya bedensel saldırı ve kötü davranışlara karşı korunma güvencesi					
25.	Aile içi şiddete karşı korunma güvencesi					
26.	Cinsel istismara karşı korunma güvencesi					
27.	Yasalara veya kurallara aykırı davranışta bulunduğunuzda, yasal yardım alma					
28.	Yaşınıza uygun olmayan işlerde çalışmaktan korunma					
29.	Uyuşturucu ve zihni etkileyen maddelerin kullanımından korunma					
30.	Savaş, yangın, deprem, sel gibi olağan üstü durumlarda öncelikli yardım görme					
31.	Yetişkin olmadan bir savaşta görev almama					
32.	Kendinizi iyi hissetmediğinizde bir uzmandan yardım görme					
33.	Başarabileceğiniz en yüksek okul seviyesine kadar öğrenime devam etme					
34.	Sağlığınız, beslenmeniz ve çevre sağlığı hakkında bilgilendirilme					

Ek 2: Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği İzin Yazısı ve Ölçek

ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı
Yalnızbağ Yerleşkesi
Tel: 0 446 224 00 89/97 (Dahili 42193)
Fax: 0 446 223 19 01
mykilicgun@erzincan.edu.tr

9 KASIM 2016

Sayın Atilla TAŞKIN

Adres: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ahmet Taner Kışlalı Cad. Güre Yerleşkesi MERKEZ/GİRESUN
Tel: +90 454 310 14 18
e-posta: atillaaga8080@hotmail.com

Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği (ÇHETÖ), 2009 yılında "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli doktora çalışmam kapsamında geliştirilmiştir. "Anne-babaların çocuk haklarına karşı tutumları ile çocukların çocuk hakları farkındalık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi" isimli araştırmanızda bu ölçeğe yer vermeniz alana katkısı olacağını düşünüyorum. Bu nedenle yukarıda belirttiğim araştırmanızda ölçeğimi kullanabilirsiniz. Araştırmanız kapsamında aşağıda belirtmiş olduğum çalışmalarına ulaşmanızı ve araştırma konunuz doğrultusunda bu çalışmalarımı kaynak göstermenizi önemle rica ediyorum.

- Yurtsever Kılıçgün, M. (2015). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ebeveynlik rolleri arasında ilişki. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 511-522.
- Yurtsever Kılıçgün, M., Oktay, A. (2013). Effect of socio-economic situation on attitudes of parents for children's rights. *Middle Eastern and African Journal of Educational Research*, 4, 20-31.
- Yurtsever Kılıçgün, M., Oktay, A. (2013). Examination of parents' attitudes towards child rights in terms of child's age and gender (In Chapter Two: Psychosocial Development of Children in Education). *Multicultural Education: From Theory and Practice* (Ed: H. Arslan & G. Rağâ). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Yurtsever Kılıçgün, M., Oktay, A. (2011). *Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum ölçeği'nin geliştirilmesi ve standardizasyonu*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 31, 1-12.
- Yurtsever, M., Oktay, A. (2011). *Ebeveyn otoritesinin ebeveyn çocuk hakları tutumlarına etkisinin incelenmesi*. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi (25-27 Şubat 2011) Yetişkin Bildirileri Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Saygılarımla,

Yrd. Doç. Dr. Müge YURTSEVER KILIÇGÜN

Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği Uygulama Yönergesi

Ölçeğin dört sayfalık bir kitapçık formunda çoğaltılması önerilmektedir.

Birinci sayfada ölçeğin neden cevaplanması istenildiğine ilişkin bilgiler, cevaplama örneği, araştırmacının adı-soyadı ve çalıştığı kurum bilgisi ve ölçeği dolduran kişiye ilişkin tanımlayıcı bilgiler yer almalıdır. İkinci sayfadan itibaren ölçek maddelerine yer verilmelidir.

Uygulama Yönergesine İlişkin Örnek

Sayın Anne/Baba,

Bu kitapçık sizin çocuk hakları konusundaki görüşlerinize ihtiyaç duyulduğu için hazırlanmıştır. Kitapçık iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde siz ve aileniz ile ilgili bazı bilgileri yazmanız gerekmektedir. Lütfen bu bölümdeki bilgileri eksiksiz cevaplayınız. İkinci bölümde ise çocuk haklarını konu alan 63 cümle bulunmaktadır. Lütfen bu bölümdeki cümleleri sırayla okuyunuz. Her bir cümlede anlatılan ifadeye ilişkin görüşünüzü, aşağıdaki örnekte belirtildiği gibi ilgili kutucuğa "X" koyarak belirtiniz. Cevaplama sırasında yorulursanız bir süre ara verdikten sonra cevaplamaya kaldığınız yerden devam edebilirsiniz. Lütfen hiçbir maddeyi atlamadan cevaplandığınızıza emin olunuz.

ÖRNEK	Tümüyle Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Pek Katılmıyorum	Hiçbir zaman Katılmıyorum
"Çocukların ağız ve diş sağlığının muayene ve tedavisi, ücretsiz olmalıdır."	X				

Görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Çocuğunuzun doğum tarihi://

Çocuğunuzun cinsiyeti: Kız () Erkek ()

Yaşınız: 20-30 arası () 31-40 arası () 41-50 arası () 51-60 arası ()

Doğup büyüdüğünüz yer: Köy () Kasaba () İlçe () Şehir merkezi ()

Eğitim durumunuz: Okur-yazar () İlköğretim () Lise () Üniversite () Lisans Üstü ()

Mesleğiniz:

Aşağıdaki gelir dağılımlarından hangisine kendinizi dahil edersiniz?

Dar gelirliyiz () Ortanın altı gelirliyiz () Orta gelirliyiz () Ortanın Üstü Gelirliyiz () Varlıklıyız ()

Medeni durumunuz: Evliyim () Boşandım () Eşim vefat etti () Birden fazla evlilik yaptım ()

Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği		Tümüyle Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Pek Katılmıyorum	Hiçbir zaman Katılmıyorum
1	"Okul, çocuğun gelişimsel ihtiyaçları kadar oyun ve eğlence ortamını da sağlamalıdır."					
2	"Çocuklar için güvenli oyun alanları sağlamak Devletin/ belediyelerin görevidir."					
3	"Devlet/ belediyeler, çocuğun okul dışı zamanını değerlendirmesi için bakım, eğlence ve eğitim ortamları sağlamalıdır."					
4	"Çocuk, bulunduğu toplumun kültürünü (değerlerini, dilini, geleneklerini vb) öğrenmelidir."					
5	"Eğitim programları, çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevre ve okul imkânları da göz önüne alınarak hazırlanmalıdır."					
6	"Öğretmenin mesleki bilgisi, eğitim ortamının fiziksel şartları ve eğitim materyallerinin zenginliği çocuğun okul başarısını artırır."					
7	"Aile, çocuğunun okul eğitiminden en iyi şekilde faydalanabilmesi ve gelişimini sürdürebilmesi için okulla irtibat halinde olmalıdır."					
8	"Okul eğitimi, şartları elverişsiz çevre ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı sağlamalıdır."					
9	"Oyun, çocuk için bir yaşam şeklidir. Bu nedenle çocuk, oyununu kendi planlamalıdır."					
10	"Sağlık, sosyal, ekonomik ve kültürel durum ne olursa olsun; çocuk eğitim hizmetinden kesintisiz olarak faydalanmalıdır."					
11	"Çocuk, ihtiyaç duyduğu yaşa kadar oyun oynamalıdır."					
12	"Çocuk, yapacağı sporu kendi seçmelidir."					
13	"Oyun alanları düzenlenirken çocukların ihtiyaç ve istekleri de göz önünde bulundurulmalıdır."					
14	"Çocuk, kendi isteği doğrultusunda dinlenme, oyun ve eğlence, sanat ve öğrenme ortamına katılmalıdır."					
15	"Yetişkinler çocuğun okul dışı zamanını değerlendirme şeklinin belirlenmesinde çocuğa rehberlik ederken, çocuğun görüşlerine de yer vermelidir."					
16	"Çocuğa harçlık vermek; onun tasarruf ve harcama yapma konularında, beceri kazanmasını destekler."					
17	"Çocuklar, akranları ile çatışma yaşadığında, onlara kendi çözüm yollarını üretmeleri için fırsat verilmeli ve teşvik edilmelidir."					
18	"Eğitim etkinlikleri hazırlanırken çocukların ilgi, gereksinim ve görüşlerine yer verilmesi, çocukların okul başarısını olumlu yönde etkiler."					
19	"Çocuğa verilecek ismin kararı, aileye aittir. Fakat Devlet, çocuğun menfaatine aykırı (alay konusu olabilecek gibi) isimlerin verilmesini önleyici yasalar yapmalıdır."					
20	"Çocuğun gideceği okulun seçiminde, çocuğun da görüşü alınmalıdır."					
21	"Öğretmen çocuğun başarı ve desteklenmesini gerekli gördüğü konuları, çocukla konuşmalıdır."					
22	"Evlat edinilen, kurum bakımı altında olan, resmî nikâh dışı ve yapay dölleme ile doğan çocukların, biyolojik anne babalarını bilme hakkı, çocuğun bakımından sorumlu kişi ve kurumların kararına bağlı olmalıdır."					
23	"Devlet, çocuğun damgalanmasına yol açabilecek bilgi ve nüfus kayıtlarını saklı tutulması için gerekli önlemleri almalıdır."					

Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği		Tümüyle Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Pek Katılmıyorum	Hiçbir zaman Katılmıyorum
24	"Çocuk, arkadaşları ile ne kadar zaman harcayacağı kararını kendi vermelidir."					
25	"Devlet, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle ruhsal, ahlaki, bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik programlar yapmaları için destek vermelidir."					
26	"Çocuklar başkaları tarafından rahatsız edilmeden yalnız kalabileceği bir yer ve zamana sahip olmalıdır."					
27	"Çocuğun cinsellik ve şiddetle ilgili filmler izlemesi engellenmelidir."					
28	"Mahkemede ifade verme durumunda (mağdur olma, boşanma gibi) kalan bir çocuk için özel koruyucu önlemler alınmalıdır."					
29	"Kayıp çocukların veya ailelerin bulunması Devlet yasalarının güvence altına alınmalıdır."					
30	"Çocuğun kafası karışık olduğunda, kendini kötü hissettiğinde ya da anlatmak isteyeceği şeyler olduğunda, ailesinden/ öğretmeninden yardım isteyebilmelidir."					
31	"Çocuklar için koruyucu yaşlar (okula başlama gibi) olmalıdır."					
32	"Aileler/ öğretmenler, çocukların düşüncelerini sözlü, resimleme, yazı gibi yollarla ifade etmesi için teşvik edici olmalıdır."					
33	"Çocuk, istediği televizyon programını izleyebilmeli, istediği müziği dinleyebilmelidir."					
34	"Çocuk, deneyerek öğrenme şansına sahip olmalıdır."					
35	"Çocuğun zaman zaman günlük yaşam becerileri ile ilgili tercihlerinde özgür bırakılması (giyinme gibi), onun daha sonraları kendi tercihlerini yapmasında temel oluşturur."					
36	"Eğer öğretmen/ aile, çocuk için görüşlerini söyleyebileceği ortamlar sağlarsa, çocuğun kendisine ve başkalarının (akran, aile, diğer yetişkinler) fikirlerine olan saygısı gelişir."					
37	"Aile/ okul yaşantısında çocuklara sorumluluklar verilmelidir."					
38	"Çocuk, kardeşleriyle ilişkilerinin nasıl olacağına (koruma, sığınma, tartışma gibi) kendi karar vermelidir."					
39	"Çocuk, ev işlerine yardım edip etmeyeceği konusunda kendi karar vermelidir."					
40	"Ailede çocukla ilgili bir karar alınırken çocuğun yaşı, cinsiyeti, gelişmişlik düzeyi ve sağlık durumu dikkate alınmalıdır."					
41	"Zihinsel veya bedensel özürli çocukların da kendi istekleri doğrultusunda sosyal yaşama katılma hakkı vardır."					
42	"Devlet, çocuğun bakımı, korunması ve eğitiminden sorumlu olan kurumların (aile, okul, hastane gibi) fiziksel şartları, hizmetleri ve çalışan personelin özellikleri konularında standartlar oluşturmalıdır."					
43	"Çocuğu ilgilendiren bir konuda karar alınırken; ülke vatandaşı olma, mülteci olma, dili, yaşadığı ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartlar, yaşadığı yer (örneğin kırsal/ kentsel alan, kültürel özellikleri) gibi durumlar dikkate alınmalıdır."					
44	"Kız ve erkek çocuklarının küçük yaştan itibaren farklı cinsiyetlerde arkadaşlarının olması, onların hem kendi cinslerini hem de diğer cins arkadaşlarının özelliklerini öğrenmesi açısından önemlidir. Çocuklar böylece ileriki yaşamlarında daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler."					

Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği		Tümüyle Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Pek Katılmıyorum	Hiçbir zaman Katılmıyorum
45	"Aile, çocuk hazır olduğunda cinsellikle ilgili bilgilendirme/ danışmanlığını; çocuğun akranlarından, televizyondan, internetten ve sokaktan yanlış ve eksik öğrenmesini engellemek için kendisi vermelidir."					
46	"Devlet, çocuğun her türlü şiddet ve istismardan korunması için gerekli önlemleri yasaları ile güvence altına almalıdır."					
47	"Çocuğun okul ortamında yaşadığı sağlık problemlerinde; aciliyet gerektiren durumlarda, çocuk kendi sağlığıyla ilgili kararları verebilir."					
48	"Çocuk için evlat edinme, kurum bakımı gibi uygulamalar en son düşünülecek çözüm olmalıdır. Devlet, öncelikli olarak aileye ekonomik ve sosyal destek sağlamalıdır."					
49	"Çocuğun evlat edinilmesi kararı ancak Devlet'in yetkili makamlarınca verilebilir."					
50	"Çocuk pek çok şeyi anne-babasını/ öğretmenini taklit ederek öğrenir. Bu nedenle aile/öğretmen çocuğa her zaman iyi örnek olmalıdır."					
51	"Devlet, annenin çalıştığı durumlarda çocuğun bakımını güvence altına almalı ev bakımı konusunda yardım ve destek vermelidir."					
52	"Çocuk için gerekli yaşam şartlarının (barınma, beslenme, temiz su gibi) sağlanması Devlet tarafından güvence altına alınmalıdır."					
53	"Aile üyelerinden birinde madde bağımlılığı (sigara, uyuşturucu kullanımı gibi) varsa; çocuk, bu duruma tanık olmamalıdır."					
54	"Devlet, çocuk bedeninin her türlü kullanılmasını (reklâm, iş gücü, haber, pornografi gibi) önlemeye yönelik yasalar yapmalıdır."					
55	"Çocuk, anne-babasından veya bunların her hangi birinden ayrılışı; çocuk ayrıldığı kişilerle temas kurabilmelidir."					
56	"Devlet çocuğun sağlık bakımı ve takibinde (aşı, büyüme ve gelişmenin takibi, ağız ve göz muayenesi, tedavi gibi) aksama olmaması için gerekli önlemleri almalıdır."					
57	"Çocuğun hayati tehlikesi olduğu durumlarda; tıbbi tedavinin uygulanıp uygulanmayacağı veya tıbbi tedavinin şekline karar verme sorumluluğu, aile ve doktor arasında paylaşılmalıdır."					
58	"Tıbbi tedavi uygulamalarından önce çocuğa tedavi hakkında bilgi verilmesi ve sorularının cevaplanması, onun tedavi sürecini daha huzurlu atlatmasını sağlar."					
59	"Özürlü çocukların özel gereksinimleri vardır. Devlet, bu çocukların özel gereksinimlerinin karşılanması için ailenin parasal durumunu göz önüne almadan her türlü desteği sağlamalıdır."					
60	"Aile/ öğretmen çocuğun merak ettiği her konuda soru sorması için teşvik edici olmalıdır."					
61	"Ailenin öncelikli sorumluluğu çocuğunun beslenme ve sağlığı ile ilgilenmektir."					
62	"Çocukluk, insan yaşamında özel bir dönemdir. Devlet yasalarını yaparken mutlaka çocukluk döneminin tanımını yapmalı ve çocukların ihtiyaçlarını göz önüne almalıdır."					
63	"Çocuğun reşit oluncaya kadarki bakımı, korunması ve eğitimi, Devlet'in güvencesi altında olmalıdır."					

ÖZGEÇMİŞ

03.02.1994 tarihinde Van ili Muradiye ilçesine bağlı Ovapınar Köyünde doğdu. İlkokul öğrenimini Ovapınar Köyü ilkokulunda; ortaokul öğrenimini ise Van Merkez Mimar Sinan İlköğretim okulunda tamamladı. 2004 yılında Van Merkez Şehit Koray Akoğuz Lisesi'nde başladığı lise öğrenimini 2007 yılında tamamladı. 2008 yılında Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü kazandı. 2010 yılında yatay geçiş ile Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümüne geçti. Bu bölümden 2012 yılında bu bölümden mezun oldu. 2012 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında Yüksek Lisans eğitimime başladım. Bekar.